

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav románských studií

**Číselné výrazy ve francouzské frazeologii
a jejich překlady do češtiny**

~

Numeral expressions in French phraseology
and their Czech translations

Bakalářská práce
Lucie Guštarová, 2021

Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Radka Mudrochová, Ph.D.

Děkuji své vedoucí práce Mgr. et Mgr. Radce Mudrochové, Ph.D. za cenné rady a za čas, který mi věnovala.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 13. 5. 2021

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou překladu francouzských frazémů do češtiny. Konkrétně je zaměřena na ustálená slovní spojení obsahující číselné výrazy.

Teoretická část práce je rozdělena na dvě velké kapitoly, první se týká frazeologie a porovnává její pojetí v obou jazycích. Druhá kapitola je věnována číslovkám a opět srovnává jejich postavení v české a francouzské lingvistice.

Praktická část na základě předem stanoveného korpusu analyzuje české překlady každého z dvaceti vybraných francouzských frazémů a zkoumá především, zda číselné výrazy zůstávají v překladech zachovány, podléhají změnám, či se úplně ztrácejí. Dále upozorňuje na problémy, které se při překladu frazeologie vyskytují.

Klíčová slova: frazeologie, idiomatika, frazém, idiom, číselné výrazy, číslovky, překlad, čeština, francouzština, sémantika

Abstract

This bachelor's thesis concerns the topic of Czech translation of French phrasal idioms with the focus on the phrasal idioms containing numerals.

The text is divided into two parts. The theoretical part consists of two main chapters. The first one is dedicated to approaches to the phraseology as a linguistic discipline in both languages. The second one compares the numerals as a word class in Czech and French linguistics.

The practical part analyses Czech translations of each of twenty french phrasal idioms based on a preset corpus. It examines in particular whether the numerals are preserved in the translations or if they change or completely disappear. Finally, it brings attention to the problems that emerge during the process of translation of the phraseology.

Key words: phraseology, idiomatics, phraseme, phrasal idiom, numerals, numerical expressions, translation, Czech, French, semantics

1. Obsah

Úvod.....	7
1 Frazeologie.....	8
1.1 Terminologie.....	8
1.1.1 Locution.....	9
1.1.2 Expression.....	10
1.1.3 Frazém neboli frazeologismus.....	11
1.1.4 Idiom, idiotisme.....	11
1.1.5 Idiome.....	12
1.1.6 Frazeologie, phraséologie.....	12
1.1.7 Terminologie pro tuto práci.....	13
1.2 Hlavní rysy frazeologie a její místo v jazyce.....	13
1.2.1 Odchylka od běžného jazyka a ustálenost.....	13
1.2.2 Ekonomie.....	14
1.2.3 Přenesení významu.....	14
1.2.4 Archaičnost a netransparentnost.....	15
1.2.5 Registr jazyka.....	15
1.3 Historie, etymologie.....	15
1.3.1 Kam až sahá historie frazémů.....	16
1.3.2 Jak frazémy vznikají.....	16
1.3.2.1 Změny frazému v průběhu času.....	17
1.3.2.2 Vznik úplně nového frazému.....	17
1.3.2.3 Citace z děl slavných autorů.....	18
1.3.2.4 Frazémy historického či anekdotického charakteru.....	18
1.3.2.5 Výpůjčky.....	18
1.3.3 Proč frazémy vznikají.....	18
1.4 Klasifikace.....	18
1.4.1 Čermákovo pojetí.....	19
1.4.1.1 Kolokační frazémy.....	19
1.4.1.1.1 Přirovnání.....	19
1.4.1.1.2 Binomiály.....	20
1.4.1.1.3 Verbonominální kvazifrazémy.....	20
1.4.1.2 Frazémy propoziční a polypropoziční monosubjektové.....	20
1.4.1.3 Frazémy polypropoziční intersubjektové.....	20
1.4.1.4 Frazémy lexikální.....	21
1.4.2 Pojetí Mel'čuka a Milićević.....	21
1.4.2.1 Lexikální syntagmatické frazémy.....	21
1.4.2.1.1 Locutions.....	21
1.4.2.1.2 Kolokace.....	22
1.4.2.2 Sémanticko-lexikální syntagmatické frazémy.....	22
1.4.2.2.1 Kliše.....	22
1.4.2.2.2 Pragmatémy.....	23
1.4.3 Reyovo pojetí.....	23
1.4.4 Bečkovovo pojetí.....	23
1.4.4.1 Intenzifikační frazémy.....	24
1.4.4.2 Slovesné frazémy.....	24
1.4.4.3 Rčení.....	24
1.4.5 Srovnání jednotlivých pojetí frazeologie.....	25
2 Číslovky a jejich klasifikace.....	27
2.1 Číslovky v češtině.....	28

2.2	Číslovky ve francouzštině.....	29
2.3	Kategorie číslovek.....	30
2.3.1	Číslovky základní.....	30
2.3.2	Číslovky řadové.....	30
2.3.3	Číslovky násobné.....	31
2.3.4	Číslovky druhové.....	31
2.3.5	Číslovky podílné.....	32
2.3.6	Ostatní kategorie.....	32
2.3.6.1	Názvy číslic.....	32
2.3.6.2	Zlomky a desetinná čísla.....	33
2.3.6.3	Číslovkové složeniny.....	33
3	Praktická část.....	35
3.1	Metodologie.....	35
3.2	Analýza.....	36
3.2.1	À deux doigts de – o chlup, o kousek.....	36
3.2.2	En cinq sec – jedna dvě, natošup.....	37
3.2.3	À deux pas – pár kroků, co by kamenem dohodil.....	38
3.2.4	De deux choses l'une – tak či jinak.....	40
3.2.5	Le troisième âge – lidé důchodového věku.....	41
3.2.6	Faire les cent pas – nervózně popocházet (při dlouhém čekání).....	42
3.2.7	En moins de deux – raz dva, za chvíli.....	44
3.2.8	(Ne faire) ni une ni deux – ani na chvíli nezaváhat.....	45
3.2.9	Tous les deux jours – jednou za dva dny, obden.....	46
3.2.10	Au premier abord – na první pohled.....	46
3.2.11	Au premier chef – především, v první řadě.....	48
3.2.12	De premier ordre – prvotřídní, nejvyšší kvality.....	49
3.2.13	Le premier venu – první, co se namane.....	50
3.2.14	Fermer à double tour – zamknout na dva západy.....	51
3.2.15	Un tiers – nezúčastněná, třetí osoba.....	53
3.2.16	Dans huit jours – za týden.....	54
3.2.17	Les quatre fers en l'air – (spadnout) na záda.....	54
3.2.18	À la première heure – co nejdřív, brzy ráno.....	55
3.2.19	Tiré à quatre épingles – (být) vyšňořený.....	56
3.2.20	À quatre pattes – po čtyřech.....	57
3.3	Závěr praktické části.....	58
	Závěr.....	63
	Resumé.....	65
	Resumé (fr).....	66
	Bibliografie.....	67

Úvod

Tato bakalářská práce pojednává o francouzských frazémeh obsahujících číslovky a o problematice jejich překladu do češtiny. Jejím cílem je zjistit, jakým způsobem jsou frazémy přenášeny z jednoho jazyka do druhého a zda existují pro francouzské frazémy v češtině ekvivalenty. Frazémy s číslovkami byly zvoleny proto, že číslovky jako samostatný slovní druh ve francouzštině neexistují, jejich funkce není v obou jazycích shodná a zdají se tedy být z hlediska analýzy překladů zajímavým objektem zkoumání. V teoretické části je pojednáno o obou oblastech lingvistiky, se kterými následně pracuje praktická část – o frazeologii a číslovkách.

První kapitola teoretické části popisuje hlavní rysy frazeologie, krátce pojednává o její historii, představuje definice základních termínů a porovnává její pojetí v české a francouzské lingvistice.

Druhá kapitola teoretické části představuje české a francouzské klasifikace číselných výrazů. Následně na základě českých kategorií hledá francouzské ekvivalenty jednotlivých typů číslovek a na vybraných příkladech ukazuje, pomocí kterých slovních druhů jsou tyto kategorie vyjadřovány ve francouzštině.

V praktické části je analyzováno, jakým změnám frazémy v překladu podléhají a především, zda číslovky z francouzských frazémů v češtině zůstávají zachovány v původním významu či zda význam mění, nebo se zcela ztrácejí. Pozornost je zaměřena také na to, jaké číslovky se ve frazémeh nejčastěji vyskytují.

Rešerše pro teoretickou část je založena na českých a francouzských publikacích věnovaných gramatice a lingvistice. Pro terminologii vychází z internetových slovníků obou jazyků. V případě, že neexistují české ekvivalenty francouzských pojmů, jsou použity vlastní překlady.

Praktická část se opírá o rešerši provedenou v teoretické části a výrazy pro analýzu čerpá z internetového korpusu InterCorp.

1 Frazeologie

Frazeologie je oblast lingvistiky poněkud problematická. Její hranice nejsou jednoznačně vymezené, ani terminologie s ní spojená není univerzální. Každý lingvista na ni má svůj pohled, dělí ji na subkategorie podle svých vlastních kritérií a snaží se vymyslet, jak nejlépe s ní pracovat. Ze širšího lingvistického hlediska je situace ještě složitější, protože pojetí této domény se liší také podle zkoumaného jazyka (jelikož v některých jazycích nalezneme typy frazémů, které v jiných neexistují atp.). Tato kapitola je věnována českému a francouzskému pojetí frazeologie a čerpá z následujících zdrojů: *Frazeologie a idiomatika česká a obecná* od F. Čermáka (2007)¹, první svazek knihy *Introduction à la linguistique* od kanadských autorů I. Meřčuka a J. Miličević (2014)², *Slovník synonym a frazeologismů* od J. V. Bečky (1979)³, *Nauka o českém jazyku* od V. Šmilauera (1982)⁴, *Dictionnaire des Expressions et Locutions* od A. Reye (1990)⁵, *La puce à l'oreille* od C. Dunetona (1978)⁶, *Les locutions françaises* od P. Guirauda (1973)⁷ a *Dictionnaire des locutions françaises* od M. Rata (1957)⁸.

1.1 Terminologie

Jak bylo již zmíněno, frazeologie je z terminologického hlediska disciplínou velmi problematickou. Budou tedy představeny různé definice základních pojmů a pokusíme se vyzdvihnout, v čem se shodují a na základě toho stanovit shrnující definici. Nebudou zahrnuty termíny jako *rčení*, *přísloví*, *pořekadlo*, *obrat*, *okřídlené slovo*, *úslaví*, *ustálené spojení* a podobně, či francouzské *dicton*, *proverbe*, *calembour*, *adage*, *slogan*, *cliché*, *citation*, *tour*, *tournure* a další. Přesto, že dříve byly odborně užívány, moderní lingvisté ukazují, že se jedná spíše

1 ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007.

2 Cf. MEŘČUK, Igor a Jasmina MILIČEVIĆ. *Introduction à la linguistique: volume 1*. Paris: Hermann Éditeurs, 2014.

3 BEČKA, Josef Václav. *Slovník synonym a frazeologismů*. 2. vyd. Praha: Novinář, 1979.

4 ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku: pomocná kniha pro vyučování na školách 2. cyklu*. 6. vyd. Praha: SPN, 1982.

5 Cf. REY, Alain. *Dictionnaire des Expressions et Locutions*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1990.

6 DUNETON, Claude. *La puce à l'oreille: Anthologie des expressions populaires avec leur origine*. Paris: Éditions Stock, 1978.

7 GUIRAUD, Pierre. *Les locutions françaises*. 4. vydání. Paris: Presses Universitaires de France, 1973.

8 RAT, Maurice. *Dictionnaire des locutions françaises*. Ed. augmentée d'un supplément. Paris: Librairie Larousse, 1957.

o lidové, ne odborné výrazy, od nichž je lepší ve vědeckém výzkumu upustit, jelikož nejsou jasně vymezeny a překrývají se. Budeme tedy pracovat spíše s výrazy *locution*, *expression*, *idiotisme*, *idiome*, *idiom*, *frazém*, *frazeologie*, které se v publikacích týkajících se frazeologie hojně vyskytují a bez jejichž pochopení by se tento výzkum neobešel. Zmiňme snad jen, že některé z výše citovaných „lidových“ termínů se někdy stále ještě ve frazeologie vyskytnou, je však nutno je užívat s obezřetností.

Vymezení pojmů vychází z knižních zdrojů uvedených výše. Dále byly použity internetové slovníky Le Robert⁹, Larousse¹⁰ a Wiktionnaire¹¹ pro francouzské pojetí, internetový slovník současné češtiny Lingea¹² a Nový encyklopedický slovník češtiny online czechEency¹³ pro české pojetí. Pro srovnání pak ještě francouzsko-český online slovník Lingea¹⁴.

1.1.1 Locution

Porovnávané definice se shodují v tom, že se jedná o skupinu slov, která má funkci jediného slova. To implikuje, i když to v některých definicích není explicitně vyjádřeno, že se jedná o ustálené či relativně stabilní spojení slov.

Wiktionnaire¹⁵, Guiraud¹⁶ i Rey charakterizují „locution“ pomocí termínu „expression“¹⁷, které uvádí jako jeho synonymum. Rey ale klade důraz na odlišení „locutions“ jakožto složek frazeologie od „locutions“ jakožto složených gramatických slov, která nemohou být nazývána „expressions“. Patří sem například „locutions prépositives“ (víceslovné předložky) jako *à la différence de* (na rozdíl od), která mají ve větě funkci předložky. Analogicky fungují „locutions conjonctives“, „adverbiales“ atd. „Locution“ tedy na rozdíl od „expression“ klade důraz na formální stránku.¹⁸

9 <https://dictionnaire.lerobert.com/> [2. 5. 2021]

10 <https://www.larousse.fr/> [2. 5. 2021]

11 https://fr.wiktionary.org/wiki/Wiktionnaire:Page_d%E2%80%99accueil [2. 5. 2021]

12 <https://www.nechybujte.cz/slovník-soucasne-cestiny> [2. 5. 2021]

13 <https://www.czechency.org/slovník/> [2. 5. 2021]

14 <https://slovníky.lingea.cz/francouzsko-cesky> [2. 5. 2021]

15 <https://fr.wiktionary.org/wiki/locution> [1. 4. 2021]

16 Cf. GUIRAUD, Pierre. *Les locutions françaises*. 4. vydání. Paris: Presses Universitaires de France, 1973, s. 5-6.

17 Expression cf. infra

18 Cf. REY, Alain. *Dictionnaire des Expressions et Locutions*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1990, s. VI.

Rey také uvádí etymologii slova, kterou je vhodné zde zmínit: locution – z lat. locutio, loqui, mluvit, znamená způsob vyjádření, způsob tvoření promluvy, organizování elementů, kterými jazyk disponuje k vytvoření funkční formy.¹⁹ Etymologie potvrzuje, že se jedná o relativně široký pojem.

Překlad termínu „locution“ do češtiny je značně problematický, ve většině případů se výraz používá v širším významu jako pojmenování pro ustálená spojení obecně, v tom případě by se hodil český výraz frazém, nebylo by ale možné brát v potaz pojetí Mel'čuka a Milićević, kde se slovo frazém (phrasème) vyskytuje a jehož podkategorií je právě „locution“²⁰. Jak již bylo uvedeno, termín se také používá pro popis složených slov majících funkci jednoho slova, která francouzština chápe spíše jako součást gramatiky, než frazeologie. Čermák je však do frazeologie začleňuje, a to mezi kolokační frazémy. „Locution“ má někdy ve francouzském pojetí frazeologie vazbu na obraznost vyjádření, což o termínu frazém není možné říci vždy, ten je v rámci frazeologie užíván obecněji. V českém prostředí se jako nejvýstižnější jeví pojem frazém a pokud to kontext dovolí, bude používán i v tomto textu. V pojetí Mel'čuka a Milićević bude z výše uvedených důvodů nutno pracovat i s termínem „locution“, který bude ponechán ve francouzské podobě, jelikož do češtiny by se překládal velmi špatně.

1.1.2 Expression

Termín „expression“ obvykle znamená obecně vyjádření, a to nejen pomocí jazyka. Mnoho definic jako jedno z jeho synonym uvádí právě „locution“, přičemž klade důraz na obraznost výrazu. Zároveň je uváděno, že rozdíl mezi těmito dvěma termíny je nejasný. Většinou se však ve francouzské frazeologii pracuje spíše s termínem „locution“.

Pro vysvětlení rozdílu mezi „expression“ a „locution“, uveďme dva příklady z běžné, neodborné francouzštiny. Například když použijeme výraz *être au septième ciel* (být v sedmém nebi) a posluchač ho nezná, řekneme *C'est une expression - To se tak říká, to je takové úsloví*. Slovo „expression“ zde znamená ustálené obrazné vyjádření. Naopak kdybychom chtěli vysvětlit, proč se ve

19 Cf. REY, Alain. *Dictionnaire des Expressions et Locutions*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1990, s. VI.

20 Cf. MEEČUK, Igor a Jasmina MILIĆEVIĆ. *Introduction à la linguistique: volume 1*. Paris: Hermann Éditeurs, 2014, s. 295.

francouzštině používá *J'ai 20 ans - mám 20 let* a ne *Je mi 20 let*, řekli bychom spíše *C'est une locution - To je ustálená vazba slov, tak se to používá.*

1.1.3 Frazém neboli frazeologismus

Na základě studia výše zmíněných zdrojů je možno frazém definovat jako ustálené spojení slov, které je nutno sémanticky i syntakticky chápat jako celek a které se často neřídí pravidly jazyka, jehož je součástí.

Ve francouzštině se slovo „phrasème“ používá málo, Le Robert ani Larousse ho neobsahují, Wictionnaire sice termín uvádí, ale jeho definice je poněkud problematická a charakterizovala by spíše celou oblast frazeologie. Nebudeme ji zde tedy brát v potaz, jelikož by situaci příliš komplikovala. Z autorů použitých publikací pouze Mel'čuk a Miličević²¹ s termínem pracují a užívají ho ve významu jednotky frazeologie, tedy jako ekvivalent českého frazém.

1.1.4 Idiom, idiotisme

V podstatě je možno říci, že francouzský termín „idiotisme“ je ekvivalentem českého idiom. Definice v internetových slovnících Le Robert²², Larousse²³ a Wiktionnaire²⁴ se shodují v tom, že „idiotisme“ je výraz (Wiktionnaire a Le Robert užívají rovněž přímo termín „locution“) vlastní jednomu konkrétnímu jazyku a nemá ekvivalent v jiném jazyce, ať už syntaktický či sémantický. Čermák uvádí etymologii slova: *sám termín idiom (z řec. idios „vlastní, soukromý“, zvláště přes idiōma „soukromý majetek a/n výrazivo“) často označuje výraz danému jazyku vlastní a zvláštní, popř. jinde nenalezitelný.*²⁵ Dodává však, že vzhledem k příbuznosti jazyků a kalkům, se kterými se ve frazeologii setkáváme, nenalezitelnost v jiných jazycích ne vždy úplně platí.

Pro popis frazeologie jednoho konkrétního jazyka tento termín používá pouze Čermák, který přichází s novou definicí slova a který jej chápe v podstatě jako

21 Cf. MELČUK, Igor a Jasmina MILIČEVIĆ. *Introduction à la linguistique: volume 1*. Paris: Hermann Éditeurs, 2014, s. 294.

22 <https://dictionnaire.lerobert.com/definition/idiotisme> [1. 4. 2021]

23 <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/idiotisme/41453> [1. 4. 2021]

24 <https://fr.wiktionary.org/wiki/idiotisme> [1. 4. 2021]

25 ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007, s. 15.

synonymum frazému, s rozdílem, že výraz frazém používá pro formální analýzu výrazu, idiom pro sémantickou.²⁶

U Mel'čuka a Milićević se termín „idiotisme“ vůbec nevyskytuje, Rey ho pro popis frazeologie jednoho konkrétního jazyka také odmítá, jelikož by byl užitečný pouze v případě srovnávání více jazyků.²⁷ Guiraud užívá termín „tours idiomatologiques“, který charakterizuje jako zvláštní formy mluvy, které se odlišují od běžného užití jazyka.²⁸

1.1.5 Idiome

Definice z internetových slovníků Le Robert²⁹, Larousse³⁰ i Wiktionnaire³¹ se shodují na tom, že se jedná o jazykové prostředky vlastní určité komunitě. Termín se týká jazyka obecně, nikoli pouze frazeologie. Není tedy ekvivalentem českého idiom a je zde uveden právě proto, aby nedošlo ke špatné interpretaci.

1.1.6 Frazeologie, phraséologie

V češtině se termínem frazeologie rozumí pouze soubor frazémů (a idiomů) a lingvistická disciplína, která tuto oblast zkoumá. Francouzské „phraséologie“ má více významů. Pro tento text je důležité, že jeden z nich může být použit jako ekvivalent českého termínu³². Uveďme však i další významy. Podle Larousse³³, Le Robert³⁴ a Wiktionnaire³⁵ je frazeologie rovněž způsob vyjádření, respektive stavba věty, vlastní konkrétnímu spisovateli, prostředí, době atp. Podle Larousse je to také sbírka frází nebo „locutions“ charakteristická danému jazyku a určená k vyučování tohoto jazyka. Larousse a Wiktionnaire ještě uvádějí význam prázdná promluva, který je však podle Larousse literární.

26 Cf. ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007, s. 33.

27 Cf. REY, Alain. *Dictionnaire des Expressions et Locutions*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1990, s. VI.

28 Cf. GUIRAUD, Pierre. *Les locutions françaises*. 4. vydání. Paris: Presses Universitaires de France, 1973, s. 5.

29 <https://dictionnaire.lerobert.com/definition/idiome> [20. 4. 2021]

30 <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/idiome/41442> [20. 4. 2021]

31 <https://fr.wiktionary.org/wiki/idiome> [20. 4. 2021]

32 Cf. Rey s. VI-VII, Mel'čuk a Milićević, Le Robert, Larousse

33 <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/phras%C3%A9ologie/60535> [20. 4. 2021]

34 <https://dictionnaire.lerobert.com/definition/phraséologie> [20. 4. 2021]

35 <https://fr.wiktionary.org/wiki/phras%C3%A9ologie> [20. 4. 2021]

1.1.7 Terminologie pro tuto práci

Čermákova terminologie má tu výhodu, že používá výrazy, které se vyskytují pouze v lingvistice. Slovo *frazém* na rozdíl od „locution“ či „expression“ nemá jiné významy, než že je to základní jednotka frazeologie. Stejně tak výraz frazeologie se neuvádí než pro popis této lingvistické oblasti. Je tedy možno říci, že Čermákova terminologie je jednoznačnější a vědecktější, termíny nemají více konotací. Z toho důvodu musíme Čermákovi dát za pravdu a společně s ním odmítnout názvy jako *rčení*, *úsloví* atp. Ve francouzské terminologii by bylo rovněž vhodné zavést nové výrazy, které by byly jednoznačné a které by neměly jiné konotace než vědecké, zejména jako náhradu za „locution“ a „expression“. Použití ve francouzštině nového výrazu „*phrasème*“ v terminologii Mel'čuka a Miličević se jeví jako velmi vhodné.

V této práci bude termín *frazém* používán tak, jak ho používá Čermák, tedy obecně pro všechny složky frazeologie. Je to pojetí nejširší ze všech citovaných a dovolí obsáhnout všechny ostatní termíny. V Čermákově knize se většinou pojmy *frazém* a *idiom* vyskytují společně, my se však omezíme jen na první termín, který budeme pro jednoduchost chápat nejen z formálního hlediska jako Čermák, ale i ze sémantického.

Slovo frazeologie můžeme bez překladatelských problémů používat pro oba jazyky, termín *idiom* by se nám pak mohl hodit ve srovnávací praktické části.

1.2 Hlavní rysy frazeologie a její místo v jazyce

Přesto, že pojetí frazeologie se u různých autorů liší, je možno shrnout několik vlastností této oblasti, ve kterých se všichni, z jejichž děl je v této práci čerpáno, shodují.

1.2.1 Odchylka od běžného jazyka a ustálenost

Velmi důležitým rysem frazeologie je odchylka od pravidel běžného jazyka. Čermák mluví o anomáliích, francouzské zdroje většinou používají výraz „*particularités*“. Čermák i Mel'čuk a Miličević³⁶ hovoří o nepravidelnostech syntagmatických i paradigmatických, na základě nichž vznikají neopakovatelné

36 Cf. MEEČUK, Igor a Jasmina MILIČEVIĆ. *Introduction à la linguistique: volume 1*. Paris: Hermann Éditeurs, 2014, s. 292.

kombinace slov. Čermák doplňuje, že *pro frazeologii je vždy důležité zavřené paradigma, které je obvykle velmi malé, popř. i jednočlenné, a jeho členy už zjevně dále početně nerostou.*³⁷ Některé složky frazémů a idiomů jsou monokolokabilní, váží se na několik málo či jen jednu lexikální jednotku. Monokolokabilní formy nemají svá lemmata, slovní druh, ani další kategorie, vlastní význam, ani vlastní existenci, jelikož se vyskytují pouze v konkrétních frazémech.³⁸

Zásadní roli tedy hraje ustálenost výrazů, nelze měnit jejich syntax ani jednotlivé komponenty (později však uvidíme, že k určitým změnám frazémů docházet může). Do syntaktické struktury věty vstupují jako nedělitelné celky a chovají se jako slova. Nelze je tedy než jako celek chápat a analyzovat a je nutno si je také takto osvojit.

1.2.2 Ekonomie

Ustálenost souvisí také s ekonií frazeologie. Frazémy jsou většinou krátká slovní spojení či pouhá slova popisující výstižně daný jev.³⁹ Užívají se v situacích, kde se hodí pohotově vyjádření a zároveň se jedná o situace známé, takže není potřeba vymýšlet nová pojmenování.⁴⁰

1.2.3 Přenesení významu

Slova ve frazémech často ztrácejí svůj původní význam a získávají nový. Na tom má svůj podíl metafora, která je zmiňována jako důležitá součást frazeologie. Čermák uvádí, že ve frazeologii je důležitý pragmatický význam slov, tedy konotace a asociace, které tato slova nesou. Je zde o mnoho výraznější než v pravidelném jazyce. Nejnápadnější jsou jeho funkce expresivní, symbolická a evaluativní.⁴¹

Guiraud poukazuje na to, že „locutions“ jsou zároveň motivované a arbitrární. Původní význam slovního spojení vymizí, ale jednotlivá slova si zároveň

37 ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007, s. 27.

38 Cf. idem, s. 29-30.

39 Cf. idem, s. 71-72.

40 Cf. BEČKA, Josef Václav. *Slovník synonym a frazeologismů*. 2. vyd. Praha: Novinář, 1979, s. 322.

41 Cf. ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007, s. 38.

zachovávají své konotace a vyvolávají v nás určité obrazy a představy. Každý frazém evokuje nějakou představu, ať už odpovídá jeho pravému významu či nikoli.⁴²

1.2.4 Archaičnost a netransparentnost

Dalším důležitým rysem je archaičnost některých frazémů. Často se jedná o velmi staré výrazy, které si zachovaly svou původní podobu i přes změny v jazyce. Stává se tedy, že některé frazémy mají strukturu, která byla možná v jazyce dříve, ale v dnešním jazyce již nefunguje a zdá se nám zvláštní. Stejně tak se ve frazeologii setkáváme s výrazy, jejichž význam nám uniká, jelikož je neznáme než právě z této oblasti – to jsou většinou slova archaická, která z jazyka již vymizela. I konotace frazémů nám mohou připadat nejasné, přesto, že třeba rozumíme jejich jednotlivým složkám, jelikož se často vážou na skutečnosti již neexistující či málo známé. Netransparentnost může být způsobena také argotickým původem některých výrazů.

1.2.5 Registr jazyka

Frazémy jsou výrazy patřící převážně do mluveného, často hovorového jazyka. To je také nejproduktivnější oblast jejich vzniku a důvod, proč se frazeologie relativně rychle mění a vyvíjí. Dále se s nimi můžeme setkat v publicistice či umělecké próze, která odráží hovorový jazyk. V odborném jazyce se zpravidla nevyskytují, výjimkou jsou však některé kvazifrazémy^{43, 44}.

1.3 Historie, etymologie

Z hlediska etymologie je frazeologie rovněž problematickou oblastí. Jen u velmi malého počtu frazémů je možné určit původ s jistotou, na což všichni lingvisté upozorňují a kladou důraz na obezřetnost při výzkumu. Vzhledem k tomu, že frazémy vznikají nejčastěji v hovorovém jazyce, jsou neustále aktualizovány a většinou neexistují záznamy o jejich původu.

42 Cf. GUIRAUD, Pierre. *Les locutions françaises*. 4. vydání. Paris: Presses Universitaires de France, 1973, s. 7-10.

43 Kvazifrazémy cf. kapitola 2.4.1.1.3

44 Cf. ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007, s. 61.

To je způsobeno také tím, že z minulosti nemáme moc záznamů o lidové mluvě, zapisovaly se hlavně promluvy králů atp. Navíc francouzština byla používána spíše vyššími vrstvami obyvatelstva a až do 20. století značná část lidu mluvila regionálními jazyky. Básníci používali jazyk buržoazie a ani ti, kteří byli z lidu, netvořili výjimku, jelikož se snažili svůj původ zakrýt.⁴⁵ V literatuře se frazémy objevují hlavně, když je pojednáváno o každodenní realitě nebo když je kritizována společnost.⁴⁶

1.3.1 Kam až sahá historie frazémů

Některé frazémy, které dnes francouzština používá, existovaly již v latině či starořečtině. To je také důvod, proč se některé z nich nebo jim podobné vyskytují i v ostatních románských jazycích, popřípadě v němčině či angličtině, aniž by se jednalo o překlady.⁴⁷

Ve frazeologii najdeme prvky všech variant jazyka, výrazy dialektální a argotické či žargon zemědělský, řemeslný, námořnický, vojenský atp.⁴⁸ Frazémy prozrazují mnoho z hospodářské, politické či kulturní minulosti národa. V české frazeologii se objevuje mnoho výrazů z venkovského či náboženského prostředí, výrazy spjaté s přírodou i odkazy na literaturu.⁴⁹ V případě francouzské civilizace nalezneme ve frazeologii stopy dávných zvyků a postojů, prvky z oblasti práva, církve, války, z římsko-řecké antiky, z Bible či ze starofrancouzské literatury.⁵⁰

1.3.2 Jak frazémy vznikají

Lingvisté uvádějí několik způsobů vzniku frazémů, v některých případech se však o původu frazému lze pouze domnívat, jak vzápětí uvidíme.

45 Cf. DUNETON, Claude. *La puce à l'oreille: Anthologie des expressions populaires avec leur origine*. Paris: Éditions Stock, 1978, s. 19-21.

46 Cf. REY, Alain. *Dictionnaire des Expressions et Locutions*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1990, s. XII-XIII.

47 Cf. RAT, Maurice. *Dictionnaire des locutions françaises*. Ed. augmentée d'un supplément. Paris: Librairie Larousse, 1957, s. IX.

48 Cf. idem, s. XV.

49 Cf. BEČKA, Josef Václav. *Slovník synonym a frazeologismů*. 2. vyd. Praha: Novinář, 1979, s. 370.

50 Cf. REY, Alain. *Dictionnaire des Expressions et Locutions*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1990, s. XII.

1.3.2.1 Změny frazému v průběhu času

Jak bylo již zmíněno výše, frazeologie je velmi živou a produktivní oblastí. Přesto, že se jedná o ustálené výrazy, frazémy jsou neustále aktualizovány mluvčími a podle jejich záměru a znalostí mohou v promluvě podléhat nepatrným změnám, ať už formy či obsahu (například slovesné tvary mohou být substantivizovány nebo užívány v různých časech či v negativní formě). Někdy postupně zaniká původní význam frazémů a rodí se význam nový podle aktuálních potřeb mluvčích. Tyto neustálé změny jsou jednou z příčin, proč je často těžké dohledat jejich etymologii.

Rat upřesňuje, že změny frazémů v průběhu času se týkají jejich stránky fonologické, lexikální i grafické. Jinými slovy, někdy se změní zápis slova, jindy je slovo nahrazeno podobně znějícím, ale s jiným významem (homonymem či paronymem). To se děje hlavně v případech, když se původní použitý význam stává zastaralým, někdy až do té míry, že už mu mluvčí nerozumí – slovo se mimo frazém již neužívá. Někdy to význam frazému v podstatě nezmění, jen jeho etymologie se stane méně zřejmou, jindy změna formy a zvukové stránky slova přinese postupně i změnu významu, ale u frazémů většinou ne nijak markantní.⁵¹

1.3.2.2 Vznik úplně nového frazému

Je důležité připomenout, že frazémy si pevnou pozici v jazyce získávají postupně. Vznikají v návaznosti na způsob života, díky opakovanému a obecnému užívání, také v návaznosti na opakující se události, pokud se nejedná o konkrétní historickou událost, která způsobila velký ohlas (s tímto případem se setkáme spíše vzácně).⁵² Jedním z důvodů, proč se daný výraz v jazyce ustálí, může být jeho expresivní charakter či výstižné pojmenování nějaké situace, které zaujalo posluchače.⁵³ Dalším důvodem bývá již zmíněná ekonomie frazémů či jeho estetická stránka.⁵⁴

51 Cf. RAT, Maurice. *Dictionnaire des locutions françaises*. Ed. augmentée d'un supplément. Paris: Librairie Larousse, 1957, s. IX-XIII.

52 Cf. DUNETON, Claude. *La puce à Loreille: Anthologie des expressions populaires avec leur origine*. Paris: Éditions Stock, 1978, s. 15.

53 Cf. RAT, Maurice. *Dictionnaire des locutions françaises*. Ed. augmentée d'un supplément. Paris: Librairie Larousse, 1957, s. VI-IX.

54 Cf. ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007, s. 61.

1.3.2.3 Citace z děl slavných autorů

Frazémy se do jazyka dostávají také z děl slavných autorů. Velká část z nich však existovala již dříve, tito spisovatelé je pouze dovedně použili a popularizovali. Při dohledávání etymologie frazémů je třeba dobře rozlišit opravdový moment jejich vzniku od pouhého momentu jejich popularizace.⁵⁵

1.3.2.4 Frazémy historického či anekdotického charakteru

Jako další kategorie frazémů podle vzniku mohou být uvedeny frazémy historického či anekdotického charakteru. Rat upozorňuje, že je nutno mít na paměti, že mnoho frazémů spojovaných s historickými událostmi nebylo nikdy skutečně vyřčeno, nebo si nemůžeme být jisti, že nebylo vyřčeno již před situací, která je nám nyní známa. Stejně tak anekdoty vysvětlující původ některých frazémů nemusí mít nic společného se skutečností.⁵⁶

1.3.2.5 Výpůjčky

Jazyky si také vypůjčují frazémy z cizích jazyků či z oblasti argotu. Často se jedná o doslovné přejímky neboli kalky. Například v češtině najdeme frazémy z latiny či němčiny. Zde již tedy nelze mluvit o idiomech.

1.3.3 Proč frazémy vznikají

Mel'čuk a Milićević odůvodňují vznik frazémů tím, že jazyky nedisponují dostatečným množstvím označujícího vzhledem k nepřebornému a stále narůstajícímu množství označovaného. Dochází k procesu frazeologizace syntagmat až dosud volných, díky níž vznikají nové jazykové jednotky, které nesou nový význam.⁵⁷

1.4 Klasifikace

Jak již bylo zmíněno, pro frazeologii neexistuje jednotná klasifikace, každý autor ji chápe jinak, třídí její složky podle jiných kritérií a používá různé termíny pro její popis. První otázkou je, co vše do frazeologie řadit, druhou pak jak frazémy kategorizovat. Tradičně se frazémy klasifikovaly podle sémantické stránky, ale

55 Cf. RAT, Maurice. *Dictionnaire des locutions françaises*. Ed. augmentée d'un supplément. Paris: Librairie Larousse, 1957, s. VI-IX.

56 Cf. idem, s. VI-IX.

57 Cf. MEIČUK, Igor a JASMINA MILIĆEVIĆ. *Introduction à la linguistique: volume 1*. Paris: Hermann Éditeurs, 2014, s. 293.

Čermák, Rey i Mel'čuk a Milićević se přiklánějí ke klasifikaci podle formy frazémů. Pro vymezení oblasti byla dříve hlavním rysem metafora, dnes se však často do frazeologie řadí i výrazy, kde metafora přítomna vůbec není.

Pro ilustraci toho, jak se různá pojetí od sebe liší, budou v této kapitole uvedeny čtyři příklady, z českého prostředí Čermákovo a Bečkovovo pojetí, z francouzského Mel'čukovo a Milićević a Reyovo. Pokusíme se syntetizovat, v čem se shodují a kde jsou naopak v rozporu.

1.4.1 Čermákovo pojetí

Podle Čermáka by se při klasifikaci frazémů nemělo hledět na sémantickou stránku, jak je zvykem, nýbrž na funkční. Podle něj je nejvhodnější *klasifikace formálně-strukturní, založená na evidenci vstupních komponentů*.⁵⁸ U ostatních možných klasifikací nachází vždy nějaká úskalí. Vymezuje tři skupiny frazémů, a to frazémy kolokační, propoziční a lexikální.⁵⁹

1.4.1.1 Kolokační frazémy

*Patří sem ty frazémy a idiomy (kolokace), jejichž komponenty jsou slova, resp. určité slovní formy, a které samy o sobě ještě netvoří promluvu, větu. Růzností struktur, jevů i počtem výrazů je to nejvýraznější oblast IF*⁶⁰.⁶¹ Čermák je dále třídí podle slovních druhů komponentů, které do nich vstupují. Patří sem výrazy jako *chytat lelky, anděl strážný, držet se stranou* atp.⁶²

1.4.1.1.1 Přirovnání

Přirovnání, vzhledem ke své specifické povaze, stojí ve frazeologie poněkud stranou, přestože se řadí pod kolokační frazémy. Čermák ho definuje jako *idiom, který explicitně označuje vztah podobnosti mezi referentem, kontextově doplňovaným, a modelem, který je součástí tohoto idiomu*.⁶³ Přirovnání má pravidelnou sémantickou strukturu: comparandum (referent) – relátor (obvykle verbum) – tertium comparationis (společný rys) – komparátor (jak/jako)

58 ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007, s. 44.

59 Cf. idem, s. 44.

60 IF = frazeologie a idiomatika

61 ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007, s. 44.

62 Cf. idem, s. 44-45.

63 Idem, s. 48.

– comparatum (model), tedy konkrétně například *Petr je hubený jak lunt*. Přirovnání se však vyskytují v různých syntaktických a morfolozických podobách, jako lexikální frazém (*sněhobílý*), kolokace (*brčálově zelený*), nebo i v neustálené formě (*mluví nepřátelsky*) a komparátor tedy není přítomen vždy.⁶⁴

1.4.1.1.2 Binomiály

Tato kategorie kolokačních frazémů stojí, stejně jako přirovnání, tak trochu zvlášť. Binomiály jsou kolokační frazémy složené ze dvou komponentů téhož slovního druhu za pomoci koordinace či juxta pozice a mají obvykle neměnný slovosled. Jedná se například o frazémy *den co den*, *kočka a pes*, *hlava nehlava* a podobně.⁶⁵

1.4.1.1.3 Verbonominální kvazifrazémy

Kvazifrazémy se nachází na pomezí mezi frazeologií a běžným jazykem, formálně se ale řadí mezi kolokační frazémy.⁶⁶ Verbonominální kvazifrazémy jsou složeny z verba a abstraktního substantiva, jehož povaze je slovesný komponent plně podřízen. Jedná se například o výrazy *věnovat pozornost*, *klást důraz*, *nabýt paměti* atp.⁶⁷

1.4.1.2 Frazémy propoziční a polypropoziční monosubjektové

Jak již název napovídá, propoziční frazémy představují kompletní propozici, (např. *To si piš!*), polypropoziční obsahují alespoň dvě propozice (např. *Jak si kdo ustele, tak si lehne.*). Pro propoziční a polypropoziční frazémy je charakteristická konkrétní intonace.⁶⁸ Sem Čermák řadí přísloví, pod něž spadají pranostiky, citáty, hesla, rady, přání, pozdravy, výrazy díky, kletby atp.⁶⁹

1.4.1.3 Frazémy polypropoziční intersubjektové

Tento typ frazémů je tvořen alespoň dvěma propozicemi a v komunikaci se vztahuje alespoň ke dvěma mluvčím. Týká se převážně dialogických situací a jeho

64 Cf. ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007, s. 49.

65 Cf. idem, s. 52.

66 Cf. idem, s. 33.

67 Cf. idem, s. 50.

68 Cf. idem, s. 53.

69 Cf. idem, s. 58-59.

nejznámější podskupiny jsou korelované pozdravy, zdvořilostní fráze, kontaktní formule, žertovné reakce a repliky či intersubjektové anekdoty, hádanky atp.⁷⁰

1.4.1.4 Frazémy lexikální

Posledním Čermákovým typem jsou frazémy lexikální, které se svými komponenty řadí do roviny morfémové, funkčně jsou jednoslovnými lexémy. Patří sem slova jako *budižkničemu*, *kratochvíle*, *každopádně*.⁷¹

1.4.2 Pojetí Mel'čuka a Miličević

Mel'čuk a Miličević rozlišují tři typy frazémů: syntagmatické, neboli ty, které jsou syntagmaty (*avoir un poil dans la main, à suivre*), morfologické (*porte-avion*) a syntaktické (*Et lui de répondre*). Zabývají se však jen prvním, nejrozšířenějším, typem.⁷²

Pro dělení syntagmatických frazémů nabízí dva způsoby. Zaprvé je dělí na nekompoziční⁷³ – „locutions“ a kompoziční – kolokace a klišé.⁷⁴ Zadruhé je dělí na frazémy lexikální – „locutions“ a kolokace, a frazémy sémanticko-lexikální – klišé a pragmatémy.⁷⁵

1.4.2.1 Lexikální syntagmatické frazémy

Složky lexikálního frazému jsou vybírány v závislosti na ostatních složkách. Mluvčí se tedy rozhodne pro jedno ze slov, ale ostatní jsou již podřízena struktuře frazému. On sám však do jisté míry určuje význam frazému.⁷⁶

1.4.2.1.1 Locutions

„Locutions“⁷⁷ Mel'čuk a Miličević dělí na tři podskupiny podle sémantické transparentnosti. Úplně transparentní frazém být nemůže, nebyl by pak již frazémem. Platí, že čím více významy jednotlivých složek tvoří část významu

70 Cf. idem, s. 59.

71 Cf. ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007, s. 60.

72 Cf. MEL'ČUK, Igor a Jasmina MILIČEVIĆ. *Introduction à la linguistique: volume 1*. Paris: Hermann Éditeurs, 2014, s. 291.

73 Princip kompozičnosti je princip, podle něhož je význam složeného výrazu definován významy výrazů, které jej tvoří a pravidly užitými pro jejich kombinaci. Cf. https://fr.wikipedia.org/wiki/Principe_de_compositionnalit%C3%A9 [30/14/2021]

74 Cf. MEL'ČUK, Igor a Jasmina MILIČEVIĆ. *Introduction à la linguistique: volume 1*. Paris: Hermann Éditeurs, 2014, s. 293.

75 Cf. idem, s. 295-300.

76 Cf. idem, s. 295.

77 Cf. idem, s. 296-7.

„locution“, tím je transparentnější. „Locution“ s minimální transparentností (může být i nulová) nazývají „locutions complètes/fortes“. Jsou to výrazy jako *cercle vicieux* (začarovaný kruh) či *filer un mauvais coton* (být na tom bledě). Označované celého frazému v tomto případě neobsahuje označované ani jedné jeho složky.

Druhou kategorií jsou „locutions“ se střední transparentností neboli „semi-locutions“. Jejich označované obsahuje označované pouze jedné ze dvou složek, ale ne v pozici sémantického základu (tzv. „pivot sémantique“), ten je obsažen v komplementárním označovaném. Patří sem například frazém *loup de mer* (mořský vlk), kde slovo moře nese svůj původní význam, ale sémantický základ výrazu je muž, který zde však není přímo pojmenován.

Poslední kategorií jsou „locutions“ s maximální transparentností (nikoli stoprocentní), neboli „locutions faibles/quasi-locutions“. Jedná se například o *rouge à lèvres* (rtěnka) nebo *attendre un enfant* (čekat dítě), kde označované celého výrazu obsahuje označované všech složek, ale i komplementární označované v pozici sémantického základu. Takové frazémy jsou velmi blízké kolokacím a v některých případech je velmi nesnadné tyto dvě kategorie rozlišit.

1.4.2.1.2 Kolokace

Kolokace je složená z báze a kolokátoru („collocatif“).⁷⁸ Zde mluvčí vybírá většinou jen jednu složku frazému, která určí, jaká bude druhá, která vyjádří rozdíl mezi významem první složky a významem celého výrazu. Například ve výrazu *amour fou* (bláznivá láska) je báze *amour* (láska) a kolokátor *fou* (bláznivá), nebo v *la flamme de la passion* (plamen vášně) je báze *vâseň* a kolokátor *plamen*. Slovo vyjadřující kolokátor zde nabývá kontextuálního významu podle druhého slova frazému, proto se jedná o kompoziční frazém.⁷⁹

1.4.2.2 Sémanticko-lexikální syntagmatické frazémy

Druhou kategorií syntagmatických frazémů jsou frazémy sémanticko-lexikální, kam patří klišé a jejich důležitá subkategorie pragmatémy.

⁷⁸ Termíny cf. https://www.jazykovednesdruzeni.cz/wp-content/uploads/2020/04/2012_3-4.pdf [27. 4. 2021]

⁷⁹ Cf. MEEČUK, Igor a Jasmina MILIĆEVIĆ. *Introduction à la linguistique: volume 1*. Paris: Hermann Éditeurs, 2014, s. 297.

1.4.2.2.1 Klišé

Jedná se o frazémy, jejichž žádná složka nemůže být nahrazena či pozměněna a jejichž význam je předem daný, není konstruován během promluvy. Zároveň každá z jeho složek nese svůj původní význam a klišé je složeno na základě pravidel běžného jazyka. Jako příklad můžeme uvést *autrement dit (jinak řečeno)*, *dans huit jours (za osm dní)*, *Vous désirez ? (Přejete si?)*.⁸⁰

1.4.2.2.2 Pragmatémy

Pragmatémy jsou subkategorií klišé, kde je předem daný nejen smysl a forma, ale i situace, ve které by měl být výraz použit. Příkladem jsou výrazy jako *peinture fraîche (čerstvě natřeno)*, *Présentez les armes ! (K poctě zbraň!)*, dále sem patří formule uváděné na konci dopisu (ve francouzštině velmi časté), jako například *Veillez agréer l'expression de mes sentiments les meilleurs (Přijměte prosím mé nejsrdečnější pozdravy)*.⁸¹

Kdybychom měli seřadit frazémy vzestupně podle jejich transparentnosti, dostali bychom následující řadu: „locutions complètes“ – „semi-locutions“ – „locutions faibles“ – kolokace – klišé/pragmatémy.⁸²

1.4.3 Reyovo pojetí

Rey ve svém slovníku třídí frazémy, podobně jako Čermák, podle jejich formální stránky. Podle slovních druhů, jejichž funkci frazémy ve větě zastávají, rozlišuje „locutions“ nominální, verbální, adjektivní, adverbialní, předložkové, spojkové atd. Takové výrazy chápe jako nevětné. Dále uvádí kategorii větných „locutions“, které pak mohou být exklamativní či příslovečné. Ty odlišuje od předchozích kategorií tím, že nemají funkci syntagmat, ale mohou být užity samy o sobě.⁸³

1.4.4 Bečkovovo pojetí

Bečka rozlišuje tři základní typy frazémů podle okolnosti vzniku: frazeologické obraty intenzifikační neboli zesilující, verbalizační neboli slovesné, konkretizační

80 Cf. MELČUK, Igor a Jasmina MILIĆEVIĆ. *Introduction à la linguistique: volume 1*. Paris: Hermann Éditeurs, 2014, s. 298-299.

81 Cf. idem, s. 299-300.

82 Cf. idem, s. 300.

83 Cf. REY, Alain. *Dictionnaire des Expressions et Locutions*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1990, s. VIII-IX.

neboli rčení. Jedná se o dělení hlavně na základě sémantické a pragmatické stránky, přičemž se od sebe kategorie liší často i formou.

1.4.4.1 Intenzifikační frazémy

Mezi intenzifikační frazémy řadí přirovnání slovní (*krade jako straka*) a větná (*spal, jako když ho do vody hodí*), frazémy s intenzifikací adjektivem (*mravenčí píle*), adverbium (*slepě důvěřovat*), substantivem (*po zuby ozbrojený*) či větou účinkovou (*lže, až se mu od úst práší*). Tato kategorie patří převážně do hovorového jazyka. V Bečkově slovníku takovéto výrazy lze vyhledat podle slov, která obsahují.⁸⁴

1.4.4.2 Slovesné frazémy

Slovesné frazémy charakterizuje jako *ustálená spojení podstatného jména se slovesem*, [přičemž] *sloveso uvádí podstatné jméno do dějového vztahu*.⁸⁵ Patří sem výrazy jako *mít strach, dospět k závěru, dodávat komu odvahu, přinášet radost, vydat rozkaz, zachovat klid, zvyšovat teplotu, zavládlo ticho*. Takovéto výrazy se vyskytují v intelektuálních projevech. Do této kategorie spadají klišé a sousloví (spojení substantiva a verba obsahující zastaralá slova, která se mimo frazém v jazyce již nevyskytují). Mohou se plést s tím, co Bečka nazývá rčením, ale slovesné frazémy jsou po formální stránce většinou méně ustálené, jejich obrazný podklad je však ustálen jako u rčení. Tato kategorie, stejně jako ta předchozí, je ve slovníku řazena podle svých komponentů.⁸⁶

1.4.4.3 Rčení

Kategorie rčení obsahuje frazémy s velkou mírou ustálenosti, pro něž je charakteristické nepřímé pojmenování (metaforické, metonymické, synekdochické). Jsou to výrazy příznačné pro hovorový jazyk, objevují se však i v literatuře. Ve členění podle Bečky je to nejpočetnější třída frazémů, která se podle formální stránky dělí na rčení slovesná (ta jsou nejčastější), substantivní, adverbialní či adjektivní. K této kategorii jsou řazena i ustálená přirovnání (pokud nejsou intenzifikační, cf. supra). Ve slovníku Bečka rčení třídí podle sémantické stránky. Uvádí vždy jednoslovný výraz a k němu synonyma v podobě frazému

84 Cf. BEČKA, Josef Václav. *Slovník synonym a frazeologismů*. 2. vyd. Praha: Novinář, 1979, s. 322-323.

85 Idem, s. 332.

86 Cf. idem, s. 332-333, 368.

(např. výraz *ležet v knihách* najdeme pod heslem *číst*). Volně se ke rčením řadí úsloví, která nevstupují do věty, ale tvoří s ní souvětí, přičemž první větu doplňují (např. *Už se stalo, pozdě bycha honit.*). Vedle rčení Bečka zmiňuje ještě citáty většinou literárních výroků, někdy nazývané okřídlená slova.⁸⁷

1.4.5 Srovnání jednotlivých pojetí frazeologie

Čermákovo pojetí je ze všech nejširší, snaží se pojmut všechny aspekty frazeologie a zahrnuje i výrazy, které ostatní tři autoři nechávají stranou. Mel'čuk a Milićević popisují vlastně jen část frazeologie – to, čemu říkají frazémy syntagmatické. Rey⁸⁸ do frazeologie řadí pouze „locutions“ ve smyslu ustálených výrazů, které se většinou vymykají pravidlům běžného jazyka, například klišé, citace nebo technické termíny vynechává. Bečka též vynechává termíny, dále cizojazyčné výrazy, i ty, které Čermák nazývá binomiály (protože jsou pevně ustáleny a na rozdíl od frazeologie v jeho smyslu slova nedovolují vůbec žádné změny, přesto tam však mohou vstupovat).

Vzhledem k tomu, že Čermákovo pojetí je nejkompexnější, jeho termíny použijeme jako opěrné body k určení ekvivalentů v ostatních pojetích. Kolokační frazémy najdeme u Bečky mezi intenzifikačními frazémy a rčeními, u Mel'čuka a Milićević v kategorii „locutions“, Rey by je nazýval frazémy verbálními, nominálními atp. podle slovních druhů, které obsahují. Přirovnání je termín, který užívá i Bečka a řadí je mezi intenzifikační frazémy, u Mel'čuka a Milićević je vůbec nenajdeme, Rey by je opět třídil podle slovních druhů. Binomiály Bečka do frazeologie vůbec neřadí, ve francouzských pojetích se objevují, ale není o nich pojednááno jako o samostatné kategorii. Verbonominální kvazifrazémy Bečka nazývá slovesnými, Mel'čuk a Milićević kolokacemi, Rey je do frazeologie nezahrnuje. Propoziční a polypropoziční monosubjektové frazémy Bečka řadí mezi rčení, Mel'čuk a Milićević je nazývá klišé, Rey je klasifikuje jako větné frazémy. Polypropoziční intersubjektové frazémy Bečka ani Rey do frazeologie neřadí, Mel'čuk a Milićević jim říká pragmatémy. Lexikální frazémy Bečka ani Rey do frazeologie rovněž neřadí, Mel'čuk a Milićević je nazývá morfologickými.

87 Cf. BEČKA, Josef Václav. *Slovník synonym a frazeologismů*. 2. vyd. Praha: Novinář, 1979, s. 369-371, 415.

88 Cf. REY, Alain. *Dictionnaire des Expressions et Locutions*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1990, s. VI-VII.

Čermák	Bečka	Meřčuk Milićević	Rey
kolokační frazémy	intenzifikační frazémy + rčení	„locutions“	podle slovních druhů
přirovnání	přirovnání, v kategorii intenzifikační frazémy	X	podle slovních druhů
binomiály	X	syntagmatické frazémy, bez specifické kategorie	podle slovních druhů
verbonominální kvazifrazémy	slovesné frazémy	kolokace	X
propoziční a polypropoziční monosubjektové frazémy	rčení	klišé	větné frazémy
polypropoziční intersubjektové frazémy	X	pragmatémy	X
lexikální frazémy	X	morfologické frazémy	X

2 Číslovky a jejich klasifikace

Tato kapitola pojednává o funkci a postavení číslovek v českém a francouzském jazyce. Výchozím zdrojem je *Nauka o českém jazyku* od V. Šmilauera (1982)⁸⁹ a jeho klasifikace číslovek bude sloužit jako opěrný bod pro porovnání obou jazyků. Zaměříme se na to, pomocí kterých slovních druhů se ve francouzštině vyjadřují české číslovky, nebudeme se komplexně zabývat klasifikací všech výrazů vyjadřujících množství. Vzhledem k tomu, že korpus frazémů, který bude analyzován v praktické části, neobsahuje výrazy s číslovkami neurčitými, nebudou zde širěji rozebírány, zmiňme snad jen, že v zásadě fungují jako číslovky určité, analogicky k jednotlivým kategoriím. Nebude zde pojednáno ani o morfologii, protože takováto rešerše by k práci se stanoveným korpusem nebyla užitečná. Budeme se tedy zabývat hlavně problematikou klasifikace. Jak již bylo zmíněno, primárním zdrojem pro pojednání o číslovkách v češtině bude Šmilauerova *Nauka o českém jazyku*, jako doplňující poslouží *Velká akademická gramatika spisovné češtiny* od F. Štíchy (2018)⁹⁰. Pro pojednání o číslovkách ve francouzštině bude hlavním zdrojem *Grammaire méthodique du français* od autorů M. Riegel, J.-C. Pellat a R. Rioul (2008)⁹¹ a *Francouzská mluvnice od autorů J. Hendrich, O. Radina a J. Tláskal* (2001)⁹², která je vhodná i pro porovnání obou jazyků, jelikož vysvětluje francouzskou gramatiku ve vztahu k českému jazyku.

Pojem číslovka (numarale) je v lingvistické terminologii poněkud problematický, zejména potom v komparativní lingvistice. Jak již název napovídá, tato kategorie seskupuje číselné výrazy v jazyce, tedy slova označující počet, pořadí, část z celku a podobně. V češtině se tradičně jedná o samostatný slovní druh, což ovšem, jak později uvidíme, někteří lingvisté zpochybňují. Ve francouzštině takovéto výrazy netvoří zvláštní kategorii, ale spadají pod ostatní slovní druhy. Pro lepší porozumění si připomeňme, že slovní druhy se třídí podle tří stránek: sémantické, syntaktické a morfologické. Jinými slovy, výrazy spadající pod jeden slovní druh

89 ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku: pomocná kniha pro vyučování na školách 2. cyklu*. 6. vyd. Praha: SPN, 1982.

90 ŠTÍCHA, František. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2018.

91 RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. 4e éd. Paris: Presses Universitaires de France, 2009.

92 HENDRICH, Josef, Otomar RADINA a Jaromír TLÁSKAL. *Francouzská mluvnice*. 3. přeprac. vyd., 1. vyd. v nakl. Fraus. Plzeň: Fraus, 2001.

jsou si blízké významem, ve větě zastávají stejné místo - je možná jejich vzájemná substituce, a tvaroslovně fungují stejným či podobným způsobem. Některá slova se řadí k daným slovním druhům i přesto, že se neshodují po všech třech výše zmíněných stránkách. Co se týče číslovek, spojuje je pouze jejich sémantická stránka, jinak se většinou chovají jako substantiva, adjektiva nebo adverbia.⁹³ Šmilauer je definuje jako *slova sklonná, zčásti i nesklonná, tj. substantiva, adjektiva a adverbia, významu číselného*.⁹⁴ Je tedy zřejmé, že stejně jako ve francouzštině se nejedná o striktně vymezenou gramatickou kategorii, nýbrž že její hranice se rozšiřuje i na některé ostatní slovní druhy.

2.1 Číslovky v češtině

Podle významu rozlišujeme v češtině několik kategorií číslovek, přičemž každá kategorie se dělí na číslovky určité a neurčité. Jsou to číslovky základní (cardinalia), na která se ptáme otázkou *kolik?*, řadové (ordinalia) s otázkou *kolikátý?*, druhové (specialia) s otázkou *kolikery?*, násobné (multiplicativa) s otázkou *kolikanásobný?*, *kolikanásobně?*, *kolikrát?*, podílné (distributiva) s otázkou *po kolika?*, názvy číslic, zlomků a číslovkové složeniny – tyto tři poslední skupiny jsou vlastně substantiva a adjektiva.⁹⁵

František Štícha numeralia neklasifikuje jako samostatný slovní druh, nýbrž jako podkategorii či nadkategorii jiných slovních druhů, jelikož jejich gramatické vlastnosti (syntaktické a tvaroslovné) jsou velmi různorodé. Nazývá je spíše numerální substantivum, pronominálně-numerální adjektivum apod. Termín číslovky však z praktických důvodů nadále používá. Zde se tedy blíží francouzské klasifikaci. My se ale budeme držet tradičního pojetí Šmilauerova.⁹⁶

Šmilauer klasifikuje číslovky pomocí ostatních slovních druhů na základě jejich gramatické funkce. To objasňuje, proč je Štícha i francouzská gramatika odmítají

93 Cf. ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku: pomocná kniha pro vyučování na školách 2. cyklu*. 6. vyd. Praha: SPN, 1982, s. 32.

94 Idem, s. 196.

95 Cf. idem, s. 197.

96 Štíchova klasifikace se od Šmilauerovy nepatrně liší, rozlišuje dle sémantické stránky ještě číslovky souborové (př. dvoje), druhové (př. dvojí), úhrnné (př. čtvero) a skupinové (př. dvojice). Uvádí také kategorii číslovek dílových (př. polovina) a algebraických (n, x). Cf. ŠTÍCHA, František. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2018, s. 1107-1118.

ustanovit jako samostatný slovní druh. Podle Šmilauera⁹⁷ můžeme vytvořit následující schéma:

základní číslovky	substantivní nebo adjektivní číslovky
řadové číslovky	adjektivní číslovky
druhé číslovky	adjektivní číslovky
násobné číslovky	adjektivní a adverbiální číslovky
podílné číslovky	adverbiální číslovky
názvy číslic a zlomků, číslovkové složeniny	substantiva a adjektiva, k číslovkám jsou řazeny z praktických důvodů

2.2 Číslovky ve francouzštině

Francouzská gramatika výrazy vyjadřující množství chápe o něco širěji, než čeština. Mohou být vyjádřeny determinatem (*quelques, cinq*), zájmenem (*tous*), kvalifikačním adjektivem (*nombreux*), substantivem (*dizaine, poignée*), slovesem (*foisonner*) či adverbiem (*abondamment*).⁹⁸ Mezi numeralia je tedy zahrnuto například zájmeno *všichni*, substantivum *hrst*, či sloveso *oplývat*.

V obou jazycích se gramatické kategorie prolínají. Ve francouzštině se například numerální kardinální determinanty („*déterminants numéraux cardinaux*“) používají rovněž jako zájmena, například *J'ai de nombreux amis. Cinq seulement sont venus me voir.* (*Mám mnoho kamarádů. Pouze pět mě přišlo navštívit.*)⁹⁹ Mohou být ve francouzské větě také postdeterminatem, když následují například po určitém členu (*les trois enfants*) nebo po demonstrativním determinantu (*ces trois enfants*).¹⁰⁰ Číslovky ve formě substantiva („*nom de quantité*“) mohou například společně s neurčitým členem plnit funkci složeného determinantu (*une dizaine d'étudiants*).¹⁰¹

Ve francouzštině je někdy složité rozlišit, jestli daný výraz patří do kategorie číselných výrazů. Například determinant *un/une* může být numerálním determinatem, podle české terminologie číslovkou základní, tedy ve významu

97 Cf. ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku: pomocná kniha pro vyučování na školách 2. cyklu*. 6. vyd. Praha: SPN, 1982, s. 196-203.

98 Cf. RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. 4e éd. Paris: Presses Universitaires de France, 2009, s. 227.

99 Cf. idem, s. 380.

100 Cf. idem, s. 281.

101 Cf. idem, s. 281.

jeden/jedna; nebo neurčitým členem ve významu *nějaký/nějaká*. Tento rozdíl je však ve francouzštině především pragmatický.¹⁰²

2.3 Kategorie číslovek

Tato kapitola je pokusem ukázat, které francouzské slovní druhy korespondují s jednotlivými Šmilauerovými kategoriemi českých číslovek. Vzhledem k rozdílnému fungování obou jazyků nelze o problematice pojednat komplexně, jelikož české číslovky mohou mít různé francouzské ekvivalenty na základě kontextu, ve kterém se vyskytují. Ke každé české kategorii budou tedy uvedeny pouze příklady nejběžnějších francouzských číselných výrazů. K jejich stanovení byly jako pomocné zdroje použity francouzsko-český internetový slovník Lingea¹⁰³, korpus Treq¹⁰⁴ a publikace Francouzská mluvnice od autorů J. Hendrich, O. Radina a J. Tláskal (2001)¹⁰⁵.

2.3.1 Číslovky základní

Ve francouzštině rozlišujeme jako v češtině číslovky základní neboli cardinalia, které zde plní funkci členu neurčitého či dělivého, tedy nespécifikují substantivum, které uvozují. Takovéto výrazy spadají pod determinanty („déterminants indéfinis numériques“).¹⁰⁶ Tato kategorie představuje základ pro tvoření ostatních kategorií číslovek. Příkladem je spojení *tři děti* (*trois enfants*).

2.3.2 Číslovky řadové

Číslovky řadové neboli ordinalia řadí francouzština mezi adjektiva („adjectifs numériques ordinaux“). Jedná se o zvláštní typ adjektiv, která nepatří ani mezi kvalifikační ani mezi relační. Většinou mají ve větě funkci přívlastku, přičemž na rozdíl od dvou výše zmíněných kategorií adjektiv nemodifikují substantivum, ke

102 Cf. RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. 4e éd. Paris: Presses Universitaires de France, 2009, s. 297.

103 <https://slovníky.lingea.cz/francouzsko-cesky> [2. 5. 2021]

104 <https://treq.korpus.cz/> [2. 5. 2021]

105 Cf. HENDRICH, Josef, Otomar RADINA a Jaromír TLÁSKAL. *Francouzská mluvnice*. 3. přeprac. vyd., 1. vyd. v nakl. Fraus. Plzeň: Fraus, 2001.

106 Cf. RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. 4e éd. Paris: Presses Universitaires de France, 2009, s. 297.

kterému se váží, tím, že by ho specifikovala, spíše upravují jeho referenční hodnotu. Konkrétně určují pořadí referentu v určité řadě či sledu událostí.¹⁰⁷

Štícha pojednává o adverbializaci číslovek řadových, která vytváří výrazy struktury *po/za + ordinalium*. v češtině se píše dohromady nebo zvlášť, např. *zaprvé* či *za prvé*.¹⁰⁸ Ve francouzštině patří mezi adverbia s příponou *-ment*, např. *premièrement* (*zaprvé*). Výrazy s předložkou či předponou *po* je třeba ve francouzštině vyjádřit poněkud složitě, a to strukturou typu *pour la première fois* (*poprvé*).

2.3.3 Číslovky násobné

Číslovky násobné neboli *multiplicativa* jsou v češtině adjektivní či adverbialní, přičemž adjektivní mohou být substantivizovány.¹⁰⁹ Ve francouzštině se řadí mezi adjektiva, adverbia či substantiva. Pro české *trojnásobný* či *trojitý* má francouzština výraz *triple*. *Dvojnásobek* by se vyjádřil jako *le double*. Například k vyjádření *tříkrát* je však třeba ve francouzštině použít dvě slova a sice *trois fois*. Jedná se tedy vlastně o numerální determinant a substantivum. Pro příslovečné číslovky násobné ve francouzštině existují různé ekvivalenty. Například *stonásobně* se vyjadřuje jako *au centuple*, *trojnásobně* například jako *triplement* či *en triple*, *trojmo* taktéž jako *en triple*. Suma sumárum, násobné číslovky adjektivní lze ve francouzštině vyjádřit taktéž jednoduchým číselným výrazem, pro číslovky adjektivní substantivizované a adverbialní je však ve většině případů nutno použít výraz složený, který se od českého významu oddaluje.

Ve francouzštině se násobící funkce uplatňuje i při tvorbě *cardinalií*. Je to případ specifických složených numerálních determinantů, které získávají násobící funkci, pokud po nich následují výrazy vyjadřující větší číselné hodnoty. Například výraz *quatre-vingts* (*osmdesát*) vyjadřuje hodnotu čtyřikrát dvacet. Pokud následuje menší číselný výraz po větším, má funkci aditivní. To platí rovněž v češtině, např. *vingt-quatre* (*dvacet čtyři*) či *cent vingt* (*sto pět*).¹¹⁰

107 Cf. RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. 4e éd. Paris: Presses Universitaires de France, 2009, s. 634-635.

108 Cf. ŠTÍCHA, František. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2018, s. 1106.

109 Cf. ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku: pomocná kniha pro vyučování na školách 2. cyklu*. 6. vyd. Praha: SPN, 1982, s. 201.

110 Cf. RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. 4e éd. Paris: Presses Universitaires de France, 2009, s. 297.

2.3.4 Číslovky druhové

Číslovky druhové neboli specialia ve francouzštině prakticky neexistují. Čeština je používá pro vyjádření počtu pomnožných podstatných jmen, kde se v odpovědi na otázku *kolik?* nedají použít číslovky základní (např. *dvoje kalhoty*). Ta ve francouzštině sice existují pod názvem pluralia tantum, ale jejich počet se vyjadřuje složeným výrazem, pokud se jedná o předměty složené ze dvou symetrických částí jako např. *deux paires de ciseaux* („*dva páry*“ *nůžek*, ale je tím myšleno dvoje nůžky, každé složený z páru „nožů“), nebo pomocí cardinalií jako např. *deux obsèques* (*dva pohřby*). Druhových číslovek se užívá také a zejména pro vyjádření počtu druhů a pokládáme si otázku *kolikery?*, např. *dvojí kalhoty* = *dva druhy kalhot*. Ve francouzštině se počet druhů rovněž nedá vyjádřit než opisem, položili bychom si otázku *Combien d'espèces ?* (*Kolik druhů?*), na kterou bychom stejným způsobem odpověděli např. *Deux espèces* (*Dva druhy*).

2.3.5 Číslovky podílné

Číslovky podílné neboli distributiva jako *po dvou* lze do francouzštiny přeložit jako *deux par deux* nebo *par paires*. Výrazy jako *dva a dva* by se do francouzštiny přeložily opět jako *deux par deux*. V obou jazycích se jedná o výrazy složené, v češtině je to v prvním případě předložka a číslovka základní v lokativu, ve francouzštině buď dva numerální determinanty spojené předložkou *par* nebo předložka *par* a substantivum. Ve druhém případě v češtině použijeme dvě cardinalia spojená spojkou *a*, ve francouzštině dva numerální determinanty spojená předložkou *par*.

2.3.6 Ostatní kategorie

2.3.6.1 Názvy číslic

Poslední skupina rozdělení numeralií podle Šmilauera čítá několik podkategorií. Tou první jsou názvy číslic (*jednička, pětka*). Takovéto výrazy ve francouzštině chybí, řekli bychom *numéro cinq* (*číslo pět*) či jednoduše *cinq* (*pět*).

S některými názvy číslic, jako *desítka, dvacítká* či *stovka*, by se mohly plést francouzské výrazy *une dizaine, vingtaine, centaine*. Ty však znamenají *přibližně/asi deset, dvacet, sto*. V češtině bychom řekli např. *Byla tam asi stovka lidí*. Ve francouzštině částici vyjadřující neurčitost nahradíme neurčným členem:

Il y avait une centaine de personnes. Takové číslovky vyjadřující přibližný počet Henrich, Radina a Tláškal nazývají hromadnými. Podle Hendricha, Radiny a Tláškala hromadné číslovky mohou vyjadřovat i přesný počet jako např. *une douzaine de (tucet), une soixantaine de (kopa)*.¹¹¹ Šmilauer je řadí mezi názvy číslic s významem hromadným, které určují přesný počet, např. *vítězná jedenáctka*.¹¹²

2.3.6.2 Zlomky a desetinná čísla

Druhou podkategorií jsou zlomky, které se z jednoho jazyka do druhého překládají pravidelně a neskýtají žádné problémy (*jedna třetina – un tiers* apod). Čeština pro název čitatele používá cardinalia, pro jmenovatele právě speciální číslovkový tvar pro zlomky jako např. *pětina, polovina* atp. Francouzština jmenovatele rovněž pojmenuje cardinaliem, jmenovatele však nazve pomocí ordinalia, např. *trois huitièmes (tři osminy)*. Zvláštní tvary francouzština má pro polovinu, třetinu a čtvrtinu (*demi, tiers, quart*).¹¹³ Šmilauer ke zlomkům řadí i desetinná čísla, která se v češtině čtou jako [cardinalium] *celá* [cardinalium] [zlomek] (např. *jedna celá, osmnáct setin*).¹¹⁴ Francouzština má pro desetinná čísla konstrukci [cardinalium]+ *unité (jednotka)* + [cardinalium] + [ordinalium] (např. *une unité, dix-huit centièmes*), častěji [cardinalium] + *virgule (čárka)* + [cardinalium] (např. *une, virgule, dix-huit*).¹¹⁵

Podle Štíchy i číslovky, které nazývá zlomkové či dílové podléhají adverbializaci. Vznikají tvary jako *dopola, napůl, vpůli* apod.¹¹⁶ Francouzština je vyjadřuje složenými výrazy obsahujícími předložku a výraz množství.

111 Cf. HENDRICH, Josef, Otomar RADINA a Jaromír TLÁSKAL. *Francouzská mluvnice*. 3. přeprac. vyd., 1. vyd. v nakl. Fraus. Plzeň: Fraus, 2001, s. 254.

112 Cf. ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku: pomocná kniha pro vyučování na školách* 2. cyklu. 6. vyd. Praha: SPN, 1982, s. 202.

113 Cf. HENDRICH, Josef, Otomar RADINA a Jaromír TLÁSKAL. *Francouzská mluvnice*. 3. přeprac. vyd., 1. vyd. v nakl. Fraus. Plzeň: Fraus, 2001, s. 252.

114 Cf. ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku: pomocná kniha pro vyučování na školách* 2. cyklu. 6. vyd. Praha: SPN, 1982, s. 201-202.

115 Cf. HENDRICH, Josef, Otomar RADINA a Jaromír TLÁSKAL. *Francouzská mluvnice*. 3. přeprac. vyd., 1. vyd. v nakl. Fraus. Plzeň: Fraus, 2001, s. 253.

116 Cf. ŠTÍCHA, František. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2018, s. 1106.

2.3.6.3 Číslovkové složeniny

Poslední podkategorií jsou číslovkové složeniny, jako například *dvouletý*, což je složenina vzniklá z genitivu vlastnosti (např. *dítě dvou let*). V případě, že mluvíme o nižším věku, ve francouzštině použijeme slovní spojení jako *de deux ans* (*dvou let*). Pro vyšší věk už se docela běžně používají výrazy jako *quinquagénaire* (*padesátiletý/padesátník*), nebo *centenaire* (*stoletý/stoletý muž, žena*). Hendrich, Radina a Tláškal zmiňují také výrazy pro výročí, např. *cinquantenaire* (*padesátiletí*), kde se uplatňuje podobný slovtvorný princip.¹¹⁷

Čeština	Otázka v češtině (Šmilauer)	Funkce v češtině (Šmilauer)	Francouzština
číslovky základní	kolik?	substantiva, adjektiva	členy neurčité či dělivé
číslovky řadové	kolikátý?	adjektiva	numerální adjektiva
číslovky násobné	kolikrát? kolikanásobný? kolikanásobně?	adjektiva (+ substantivizace), adverbia	adverbia, adjektiva, substantiva, numerální determinant + <i>fois</i>
číslovky druhové	kolikery? kolik? (pro pomnožná substantiva)	adjektiva	numerální determinant + <i>espèces</i> , numerální determinant, numerální determinant + <i>paires</i>
číslovky podílné	po kolika?	adverbia	numerální determinant + <i>par</i> + numerální determinant, <i>par</i> + substantivum
názvy číslic	X	substantiva	substantiva
zlomky a desetinná čísla	X	substantiva	substantiva, numerální determinant + numerální adjektivum; numerální determinant + <i>unité(s)</i> + numerální determinant + numerální adjektivum; numerální determinant + <i>virgule</i> + numerální determinant
číslovkové složeniny	X	adjektiva	substantiva, <i>de</i> + numerální determinant + <i>ans</i>

117 Cf. HENDRICH, Josef, Otomar RADINA a Jaromír TLÁSKAL. *Francouzská mluvnice*. 3. přeprac. vyd., 1. vyd. v nakl. Fraus. Plzeň: Fraus, 2001, s. 255.

3 Praktická část

3.1 Metodologie

Praktická část je zaměřena na způsob překladu francouzských frazémů s číslovkami do češtiny. Cílem je především zjistit, zda v překladu zůstane zachována číslovka, a pokud ano, liší-li se sémanticky od té, která byla použita v originálním textu.

Pro tento výzkum byl následujícím způsobem stanoven korpus dvaceti francouzských výrazů. Na základě publikace *Francouzské idiomy: Idiotismes français* od autorů D. Sices, Jacqueline B. Sices a François Denou (2009)¹¹⁸ byly vybrány všechny francouzské frazémy, které obsahují číslovky určité. Po zadání do internetového paralelního korpusu InterCorp¹¹⁹ byly vybrány výrazy s alespoň šesti dostupnými překlady. Byly použity pouze originální francouzské texty, nikoli francouzské překlady cizojazyčných textů. Pracujeme s prózou fikce a non-fikce, což jsou texty, ve kterých se frazémy nejvíce vyskytují. U některých výrazů se objevily i titulky k filmům, ale ty jsou z analýzy vynechány, jelikož se jejich povaha od prózy podstatně liší, a navíc jsou často překládány méně důsledně. Pokud se vyskytlo více identických překladů z jednoho díla od jednoho autora a jednoho překladatele, jsou počítány jako jediný a je uveden jeden vybraný úryvek. Pokud se překlady lišily, jsou ponechány.

U každého francouzského frazému je uveden jeho překlad z výše zmíněné výchozí publikace, následuje přehled českých překladů z korpusu InterCorp. Z korpusu byly překlady vykopírovány i s kontextem, jelikož ten pro výběr českého ekvivalentu hraje důležitou roli. V úryvcích jsou zvýrazněny překlady frazému i slova, která bylo v češtině nutno přidat, aby překlad fungoval. Pokud byl frazém z překladu vynechán, je text ponechán bez zvýraznění.

Graf u každého francouzského frazému zobrazuje četnosti jeho překladů se stejnou číslovkou, s jinou číslovkou a bez číslovky. Pojem stejná číslovka je zde

118 SICES, David, Jacqueline B. SICES a François DENOEU. *Francouzské idiomy: Idiotismes français*. Brno: Computer Press, 2009.

119 Nádvorníková, O. – Vavřín, M.: *Korpus InterCorp – francouzština, verze 12 z 12. 12. 2019*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2019. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

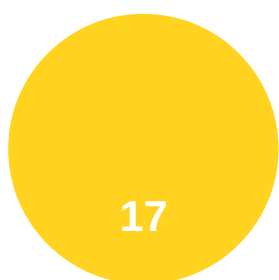
označována sémantická shoda, tedy například číslovky *dva* a *druhý* chápeme jako jednu a to proto, že ve stanoveném korpusu takovéto nuance konotace frazému v podstatě nemění. Většinou je ve frazému důležitý vyjádřený počet, ne už forma jeho vyjádření. Pojem číslovka chápeme v českém významu, tedy jako všechna slova významu číselného. Do kategorie „přeloženo bez číslovky“ jsou zahrnuty i překlady, ze kterých byl frazém úplně vynechán. Každý graf doprovází shrnující komentář poukazující na zajímavá zjištění či problémy.

V závěru kapitoly budou překládané frazémy porovnány. Zjistíme, pro kolik z nich v paralelním korpusu existuje překlad shodující se s tím, který nabízí výchozí publikace. Bude shrnuto, jaké možnosti překladu se u jednotlivých výrazů vyskytnou (tedy zda jsou výrazy překládány se stejnou číslovkou, s jinou číslovkou či bez číslovky). Bude také zhodnoceno, které výrazy jsou nejčastěji překládány jedním způsobem, tedy nejstálenější, a které jsou nejvíce překládány, tedy nejužívanější.

Je však nutno mít na paměti, že se vzhledem k idiomatičnosti frazémů jedná o výrazy translátologicky velmi problematické či nepřeložitelné. Již definice frazému upozorňuje, že takovéto výrazy ve většině případů v ostatních jazycích ekvivalenty nemají a fungují pouze v prostředí svého původního jazyka.

3.2 Analýza

3.2.1 *À deux doigts de* – o chlup, o kousek

- přeloženo se stejnou číslovkou
- přeloženo s jinou číslovkou
- přeloženo bez číslovky

Výraz *à deux doigts de* v češtině číslovku ztrácí a neexistuje tudíž jeho doslovný ekvivalent. Nejčastěji se objevuje překlad *málem* [*něco udělat*].

- Já jeho nadšení nesdílel a dokonce jsem ten obchod **málem** zmařil.

- b. Někdy večer bych **už už** všechno **málem** řekla Françoisovi, když už ne proto, aby konečně přistál na zemi, tak aby aspoň na dvě minuty zapomněl na ty své zkurvený letadla!
- c. Když si pod lavicí zkřížila nohy, **málem** jsem omdlel.
- d. Prostě pohoda, šlo to fakt dobře, což mě do jisté míry udivovalo a pomalu [...]
- e. [...] mi to začínalo lézt krkem, **skoro jsem toužil** se na všechno vykašlat [...]
- f. Vincent stál vedle mě a zpíval seč mohl, a já sám **už málem** také kolektivní emoci propadl.
- g. Podstatná tedy není podívaná, ale obětní prvek, přesné pohyby, **v bezprostředním smrtelném ohrožení** a s cílem smrt dát.
- h. Zatelefonoval jsem několika lidem: říkali o něm, že je v komatu, **jen krůček od** smrti.
- i. Byly prognózy, že se planeta ocitne do čtyřiceti let **na okraji** propasti.
- j. Mého lokte se dotkne Fabrelâtre a se zdvořilostí **blízkou** patolízalství žádá o slyšení.
- k. Albertovské poprsí, pomyslí si Adam, **skoro** mu zavolal, než si vzpomněl, že nemůže mluvit.
- l. [...] poslední dobou byl už často **jen na krůček od** poznání, co po něm Bergere vlastně chce, a pokaždé jako naschvál se stalo něco, co odvrátilo jeho myšlenky jinam.
- m. [...] díval jsem se upřeně na její ruku a nehýbal se, **kousíček od toho, že** ji vezmu a ukončím tak napětí, které mě tížilo [...]
- n. **Nechybělo moc a** byl bych vás hnal do nemocnice ...
- o. Ona ... ona udělala dva kroky k němu a myslím, že ho **chtěla** políbit ...
- p. **Málem** ten časopis roztrhám a hodím do koše, když tu si všimnu nádherné fotografie, kterou pro tuto příležitost pořídili.
- q. Bruno **už málem** vyjede: [...]
- r. [...] Jednou jsme se oba octli u případu kardiaka, obrovitého muže, byl celý modrý, **už** se dusil, Basile takových viděl spoustu, když byl na oddělení [...]

3.2.2 En cinq sec – jedna dvě, natošup

Francouzské *en cinq sec* je ve třetině případů do češtiny překládáno jako *za pět vteřin*, což je doslovný překlad, ale nepříliš vhodný, jelikož se pravděpodobně nejedná o frazém, ale spíše o pouhé neustálené obrazné pojmenování. V další

třetině případů se setkáváme s frazémem *raz dva/ráz dva*, který obsahuje dvě číslovky, což je ovšem spíše shoda náhod, než že by to mělo co do činění s přítomností číslovky ve francouzském ekvivalentu. Tento druhý překlad se jeví jako vhodnější. Po formální stránce se sice více oddaluje od originálu, po stránce sémantické je mu však bližší.

- a. [...] můžu vás udělat mladší **za pět vteřin!** [...]
- b. A nesmíš ani ztratit hlavu, když přijedou poldové, musíš nehybně stát, anebo se schovat na střеше, protože jak začneš utíkat, chytanou tě **raz dva**.
- c. Jsem jenom prostý voják, pane admirále, ale mohu vás ujistit, že tahle věc je bomba schopná rozmetat **na to tata** celé království jako krvavý granát.
- d. Vyřídili to s nimi **ráz dva**.
- e. A to není **jen tak**.
- f. „**Za pět vteřin** to bylo,“ řekla Lulu.

3.2.3 À deux pas – pár kroků, co by kamenem dohodil

Zde se nejčastěji vyskytuje téměř doslovný překlad *dva kroky*, který opět není nejběžněji užívaným českým ekvivalentem tohoto frazému. Vhodnější je druhá nejpočetnější varianta *pár kroků*, kde je sice číslovka určitá *dva* nahrazena číslovkou neurčitou *pár*, ale v češtině daleko běžnější a sémanticky podobnější.

Používá se ve formě *à deux pas de* nebo bez předložky *de* ve smyslu *nedaleko*. Druhá varianta je překládána často s doplněním – *pár kroků [od čeho]* – ve francouzštině toto doplnění není potřeba. V češtině by někde bylo možno použít *co by kamenem dohodil*, aby zároveň zůstalo zachováno vyjádření celého významu frazémem, ale ne vždy to je možné. Opět se ukazuje, že kontext a struktura obou jazyků hraje velmi důležitou roli.

- a. Už od nich byli jen **dva kroky**, když se Delfinka postavila před ně a zamumlala [...]

- b. Rodina Svatošových, **jen pár kroků** od Karlova mostu [...]
- c. Plukovník přecházel **na dva kroky ode mne**.
- d. Tamhle, kam ukazoval, nebylo nic než noc, jako ostatně všude, ohromná noc žeroucí cestu **na dva kroky** od nás, ba tak, že ze tmy vylézal jenom kousek silnice, veliký jak dlaň.
- e. „Budu ji mít, jak vidíte, přímo v centru města! ... **pár kroků** od Kancléřství!“
- f. Omámení plynem a rachotem výbuchů seskupili jsme se na náměstí Jeanne-d'Arc, **kousek** od otcova autoservisu [...]
- g. Když se do lesa vehnal vítr, zdálo se, jako by mezi stromy burácel rovnodenní příliv, jako by **docela nablízku** bušily kovárny moře.
- h. Pokud jde o děti, vždycky se tvářily překvapeně, když mě viděly mluvit ze záznamu v televizi, zatímco já **dva kroky** od nich na kanapi vyměňoval vadnou zástrčku od vysavače.
- i. Jestli je **pár kroků odsud** nebo v Kjótu, to na věci nic nemění.
- j. „Neznám ho,“ řekl Angelo, „ostatně není vidět **na krok**.“
- k. „Je to **pár kroků**,“ pravil, když došli na silnici.
- l. Pronajali jsme si byt v ulici Vannerie, **kousek** od lycea.
- m. Bydlela v ulici Daval, **pár kroků od domu**, kde měl Eskymák před válkou ve dvoře truhlárnu a v podkroví pokojík.
- n. Zastavil se **dva kroky od ní**.
- o. Bydlí **pár kroků** odtud, hned u kašny.
- p. [...] protože když projdu **pár kroků** od ní, vůbec na mne nepohlédne [...]
- q. [...] prudká zvědavost ho přiměla vyrazit do městské knihovny čtvrti Montreuil, **kousek** od jeho bydliště [...]
- r. Zastavila se **dva kroky** ode mne.
- s. **Dva kroky od něho** jsem se zastavil...
- t. Potom k mému velkému překvapení zůstal stát **dva kroky** před maminkou a pozdravil ji jako královnu.
- u. „To je **kousíček** odsud!“ řekl kapitán.
- v. Stál **kousek** od Uličky lásky.
- w. V Balbecu se již stavějí hotely na starobylé líbezné půdě, kterou neporušují, jaká slast tedy **právě odtamtud** vyhledávat ty **zcela blízké** prvotní a tak krásné končiny!“
- x. Paní Verdurinová viděla, že Swann stojí **docela blízko** [...]
- y. „Prosím tě, proč pořád mluvíš o té ulici? Není na ní nic zvláštního, je velmi příjemná, protože je **na dva kroky** od Lesíku, ale takových je tam plno.“
- z. A zde, **dva kroky** ode mne, každý večer se estorilské kasino zaplňovalo přízračnými hosty.
- aa. Vždyť tohle je **kousek odtud**, mnohem blíž než křižovatka Montparnasse!
- ab. „Pojďte se mnou,“ řekl, „jdu k zubaři, je to **hned vedle**.“
- ac. Gradut je **kousek odtud** na palubě remorkéru...

- ad. Na čtvrtou byla objednána ke svému zubaři, který bydlí **pár kroků** odtud.
- ae. O nějaký okamžik později našel ředitel soudní policie Maigreta, jak sedí na židli uprostřed pokoje, **dva kroky** od mrtvoly.
- af. Ten telefonát přišel opravdu rychle, protože když Maigret vystupoval z taxíku v ulici Maubeuge **kousek** od Severního nádraží, u dveří hotelu, hlídaného jedním uniformovaným policistou, ještě nebylo žádné srovnání lidí [...]
- ag. Tam, v malém tradičním suši baru s interiérem ze světlého dřeva vzdáleném **pár kroků** od jeho kanceláře, byl pan Sudo jako doma [...]
- ah. Hostinec, kde jsme s Marií pobývali, byl **kousíček** odtud [...]
- ai. **Dva kroky** do práce, v teple, s čistým prádlem a stravou každé večer.
- aj. Vy, pane Aronnaxi, zůstanete v knihovně, **pár kroků** od nás, a budete čekat na naše znamení.
- ak. A potom jsme šli společně pěšky do ordinace, bylo to přesně to, co jsem hledala, práce **pár kroků od domu** i ten poloviční úvazek, abych věčně jenom neseděla doma a dočista nezakrňela.
- al. Navíc bylo zaparkované **dva kroky** od mého bydliště...
- am. [...] měl už jsem dost toho, že musím mrznout v té kraksné **kousek** od svého bytu [...]
- an. Komár je **jenom pár kroků** od rue des Merisiers.
- ao. Nemohla jít do práce kvůli té manifestaci, protože bydlela **kousek od místa, kde se konala** [...]

3.2.4 De deux choses l'une – tak či jinak

V tomto případě se setkáváme s frazémem obsahujícím dvě číslovky – *dvě* a *jedna*. Jako „přeloženo se stejnou číslovkou“ jsou zde označeny pouze případy, kde se vyskytují obě číslovky. Objevují se i překlady obsahující jen číslovku *dvě*, ty jsou pro odlišení označeny jako „přeloženo s jinou číslovkou“. V překladech *b* a *f* se cardinalium mění na ordinalium. Všimněme si, že v češtině výraz vždy vyžaduje doplnění spojkovou dvojicí *buď – anebo/nebo*, pokud ji přímo neobsahuje. Ve většině francouzských originálních textů to platí též, ale setkáváme se i s výjimkami.

- a. **Můžou nastat jen dvě možnosti:** buďto je zima a člověk si natáhne svetr, nebo je teplo a člověk ho nechá doma.
- b. **Bud' jedno, nebo druhé.**
- c. **Ze dvou věcí platí jedna:** buď má pravdivý diskurz základ a model v empirické pravdě [...], anebo pravdivý diskurz anticipuje onu pravdu [...]
- d. **Bylo to buď, anebo:** buď je člověk mrtvý [...], nebo ještě mrtvý není [...]
- e. **Jsou dvě možnosti:** buď je to archanděl, kterého se starcem pojí cosi tajemného, a pak dojde k apoteóze; nebo [...]
- f. **Bud' jedno, nebo druhé:** je u ní, může tedy pohlídat děti a já Doris navrhu, ať se u mne staví, nebo vypadl, a já můžu přijít k ní.
- g. [...] a teď mělo přijít **hop, anebo trop**, buď mě pošle někam [...]. Anebo se podřídí a ukrojí mi porci, jakou jsem si přál.
- h. Naléhavý případ, to můžou být **dvě různé věci**. Bud' [...], anebo [...]

3.2.5 Le troisième âge – lidé důchodového věku

Jedná se spíše o odborný termín, který je do češtiny přenesen bez větších změn a zachovává si číslovku *třetí*. V beletrii se však někdy objevují volnější překlady.

- a. Pan doktor Katz mi říkal, že vy jste osoba, která má věk, a dokonce řek jaký.“ „**Vysoký?**“
- b. [...] péči o mezigenerační směnu převzal od rodiny stát a jako jeden z kolektivních vynálezů vznikl pojem „**třetího věku**“ [...]
- c. Byla to **postarší** vdova, měla nezvyklý římský nos, byla výřečná a velice kategorická.
- d. Z klubu pro mládež uděláme útulek pro **důchodce** [...]
- e. Bydlela v rezidenci pro **lidi třetího věku**.
- f. Samozřejmě, většina lidí umírala bez jakéhokoli majetku a absence důchodového systému chudobu **třetího věku** ještě prohlubovala.
- g. Kalifornie: Kočovníci **třetího věku** [...]
- h. A teď posedl démon tuláctví ještě i **třetí věk**.
- i. [...] co jsme v důchodu, moc rádi se ženou jezdíme na zájezdy s klubem **třetího věku** [...]

3.2.6 Faire les cent pas – nervózně popocházet (při dlouhém čekání)

Tento výraz je překládán opisem ve všech případech kromě úryvku *e*, kde je přeložen doslovně, což pravděpodobně svědčí o nesprávném překladu, jelikož takový frazém se v češtině nevyskytuje. Nejčastěji se zde setkáváme s překladem *přecházet* či *přecházet sem a tam*.

- a. S rukama v kapsách **přecházel sem a tam**.
- b. **Přecházel**, jako by se ho náhle zmocnila neuróza.
- c. Jak jsem asi vypadal, když jsem **neustále přecházel** před květinářstvím, aniž bych se odvážil vstoupit?
- d. Nemohl jsem se zvednout a **protáhnout se** ani si prohlížet knihy v knihovně.
- e. Saitó, který **dělal** neustále **svých sto kroků** tam a zpět mezi mostem a rotou, uviděl, že plukovník míří k němu a upadl do rozpaků [...]
- f. Nezbývalo než **se** skoro hodinu **procházet** v nádražní dvoraně.
- g. S uklidněným svědomím **chodil** teď chodbou **sem a zpátky** a čas od času se ujišťoval, že má řádně zapnuté kalhoty.
- h. Nejprve uviděla motorku zaparkovanou na dvoře, pak doktora Vaguina, který **rázoval** na verandě **sem tam** a stále byl navlečený do kajícího roucha.
- i. Pak se najednou další muž, který stále **přecházel sem a tam**, zastavil, ulehl do slámy a zvolna si přikryl obličej rukama.
- j. **Prošel se** po chodbě, zabrousil až do vstupní haly.
- k. Vědec nervózně **přecházel** po místnosti.
- l. Čekala jsem několik minut, **chodila po chodníku sem a tam** a nepřítomně si prohlížela optické přístroje v jedné výloze; pak se dotkl mé ruky.
- m. Lednice **si to štrádovala sem tam** po předsíni, máma ležela na stropě jako na pohovce.
- n. [...] dospělí apaticky posedávali na zavazadlech nebo **přecházeli sem a tam**.
- o. A tenhle malej, co o tom neměl tušení, dál **přešlapoval** na své „francouzské“ křižovatce a připadal si bůhvíjak dospěle, svobodně a tajuplně.

- p. Ten večer jsem prostě viděl jenom dívku, která **chodila na místě** v koutě nočního parku, kroužíc po bledém okruhu lampy.
- q. Po obřadu vezmu Meyssonniera stranou a **chvíli se procházíme v** podhradí.
- r. **Přecházel** nejspíš **sem a tam** uličkou mezi lavicemi a kyvadlový pohyb ho právě v tu chvíli zanesl do hloubi lodě ke vstupnímu gotickému portálu.
- s. Dva muži **přecházeli** po palubě, povídali si a měsíční svit zabarvoval jejich tváře do popelava.
- t. Během týdne mě nutil pan Arnaud (který svého času pomýšlel na to, že vstoupí do poštovních služeb), abych **se** s ním **procházel** o přestávce po dvoře [...]
- u. O přestávkách jsem **chodil** sám podle zdi na dvoře.
- v. Ale místo prostoty jsem zase stavěl nejvýše přepych, když jsem nejdřív donutil Františku, která byla unavena a říkala, že už „nemůže na nohy“, aby tam se mnou hodinu **chodila sem a tam** [...]
- w. **Přecházím** po pokoji **sem a tam**.
- x. [...] na sibiřské zastávce **chodí sem a tam** spisovatel a čeká na vlak.
- y. Bylo slyšet jemné šplouchání vody o trup lodi a kroky četníka, radši **rážoval** po palubě, aby neusnul.
- z. Proto tady naši přátelé spali na lavicích, zatímco Nigois **chodil** venku **sem a tam a** ráno se usadil naproti u Auvergnana.
- aa. Maigret vyšel ven, dal instrukce dvěma inspektorům, kteří **hlídkovali** na náměstí Vosges [...]
- ab. „Vsadil bych se, hochu, že čekáš na stejnou osobu jako já,“ řekl si, sotva spatřil mladíka **přecházejícího** dost nervózně **sem a tam** a neustále vytahujícího hodinky.
- ac. A tam, přesně na rohu ulice Caulaincourt, mohl vidět známý běžový pršiplášť, **korzující sem a tam**.
- ad. Dole na chodníku **přecházel** policista a každou čtvrt hodinu koukal na hodinky.
- ae. [...] vysoký muž, tenký jak bidlo, v zeleném oděvu a s péřovým kloboukem, který veledůležitě **přecházel sem a tam**.
- af. Lucie nervózně **přecházela** po obýváku.

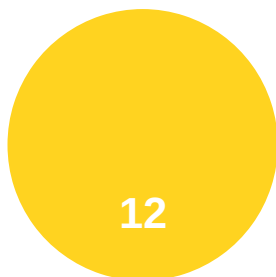
3.2.7 En moins de deux – raz dva, za chvílku

Tento frazém je ve všech případech překládán také frazémem. Čeština pro něj má několik ekvivalentů. Ve dvou z nich (*c*, *i*) se kromě číslovky *dvě* objevuje ještě číslovka *jedna/raz*. Francouzské *en moins de deux* (*za méně než dvě*) vlastně významově číslovku *jedna* obsahuje.

- Zatraceně, je to tak složité, když si člověk nedává bacha, může nalítnout, **než bys řekl švec** [...]
- Ani se nenaděješ, a** je z tebe úplné hovado!
- Osud ho **jedna dvě** smete dolů!
- [...] a ty vám přidaj sto let, **ani se nenadějete** [...]
- [...] **jde to ráz na ráz!** [...]
- Než by řekl švec**, mám na sobě oblečení, které ona vybrala [...]
- Ne abyste se jim pokoušel vytrít zrak ve skalách, odtud vás vyhmátnou, **než bys řekl švec**.
- Co bys do dvou napočítal**, ten báječný zábavní park byl v jednom plameni.
- Jestli tu nechal sebemenší otisk, máte ho **raz dva**.

3.2.8 (Ne faire) ni une ni deux – ani na chvíli nezaváhat

- přeloženo se stejnou číslovkou
- přeloženo s jinou číslovkou
- přeloženo bez číslovky

Výraz se objevuje i bez slovesa či s jiným slovesem než *faire*, aniž by to překlad výrazně ovlivnilo, proto je toto sloveso v nadpisu kapitoly dáno do závorky.

Přesto, že originální frazém obsahuje dvě numeralia, je překládán bez číslovky, jelikož čeština pro něj nenabízí doslovný ekvivalent.

- a. Ale policajty to **z míry nevyvedlo**, asi byli unavení.
- b. **Neváháš ani na chvíli a** začneš psát nový skript [...]
- c. Jednou ráno se tu už nikdo neukázal ... ani jedna sestra ... doktoři nepřišli na vizitu ... a přitom byli vždycky tak pořádný ... **nehnu brvou** a říkám si [...]
- d. Ach ano. Když se Adrien dověděl, že nemůžeme mít Rampalovy, **nemeškal** a popadl býka za rohy.
- e. Mám nápad hodný geniálního стратега, **nerozmýšlím se ani vteřinu** a navrhnu mu, že zajedu do paláce a rovnou mu tam sepišu výtah z toho britského memoranda [...]
- f. [...] toho šestýho srpna hned jak se vylepšila **sem už na nic nečekala** skočila sem na vlak a sotva sem dojela už sem se pustila do práce [...]
- g. **Bez dlouhých řečí** Arnaud už běžel po schodech dolů a za ním ohromený David.
- h. Přijel jsi velice rychle a **vmžiku jsi rozhodl**, jedna podkožní injekce morfia a jedna tableta pod jazyk [...]
- i. [...] no a milý doktor **ani na minutku nezaváhal** [...]
- j. **Neváhal ani vteřinu**, zašel za ředitelkou hospice a řekl jí, že bychom pro tu věc měli u nás uplatnění, a jestli by nám ji na revanš mohla zapůjčit.
- k. Vargas **neřekl á ani bé**, vzal ho za paži a odvedl do bytu, zatímco Sonia odvážela ženu domů.
- l. A já na to **klid'ánko**.

3.2.9 Tous les deux jours – jednou za dva dny, obden

Zde si můžeme všimnout, že je frazém překládán pouze dvěma způsoby a to jako *obden/ob den* a *každý druhý den*. Číslovka *dva* je zachována pouze ve druhém případě a mění se z ordinalia na cardinalium.

- A Frédéric, ten se už **ob den** holil, a zacházel s břitvou příliš dobře, než aby ji dokázal použít takovým zničujícím způsobem.
- Každý druhý den** jede se ženou do nákupního střediska v sousedním městě [...]
- [...] nakonec jsem je začal řadit pod názvem Různé neověřené informace a **obden** jsem je předával Moritzovi [...]
- Světlé vousy mu rostou pomalu, holí se jen **obden**.
- [...] a **každý druhý den** ji bylo vidět, jak ráno kolem sedmé odchází s batohem na zádech a s okovanou holí v ruce.
- Snědl jsem kvůli vám asi šestnáct vanilkových lékorek proti kašli, o kterých se píše, že se smějí brát jen **obden**!
- „**Každý druhý den** se mne na vás ptají,“ odpověděla.

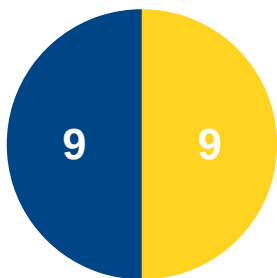
3.2.10 Au premier abord – na první pohled

V překladech tohoto frazému byla většinou zachována číslovka *první*. Nejčastěji se setkáváme s překladem *na první pohled*, který i výchozí publikace uvádí jako ekvivalent.

- a. **Na první pohled** se ta věc zdá komplikovaná, ale když se o tom trochu přemýšlí, je víc než jednoduchá.
- b. To je počátek té zvláštní Baudelairovy zášty vůči Hégésippu Moreauovi; člověk by **na první pohled** čekal, že v něm básník objeví bratra, ale on v něm odhaluje padělek, padělek Poea, Nervalova a sebe samého.
- c. Tím končím ... už jsem mu řekl dost ... **na první pohled** to nebyl člověk vulgární ani krutý, poměrně tělnatý ... kolem padesátky ... s brýlemi ...
- d. [...] něco mi říká, že jsou nebezpečný ... **zprvu** mi to ani nepřišlo, ale teď tuším, že něco chystaj ...
- e. Jako první ve své době pochopil, že pod snůškou zastaralých, protichůdných a směšných pověr, z nichž se New Age **na první pohled** skládá, reaguje toto hnutí na skutečné utrpení způsobené psychologickým, ontologickým a sociálním rozpadem.
- f. Zdráhání ale bylo marné: **zprvu** skličující zjištění zůstávalo při podrobnějším zkoumání pořád stejně skličující.
- g. Bylo zjištěno, že rozsah peněžního hospodářství byl větší, než se **v první chvíli** zdá [...]
- h. Ale řád, který je takto vytvořen v celku **na první pohled** nesouvislým, není přesto ani nahodilý, ani libovolný.
- i. Moře, to je **na první pohled** jedna velká změť [...]
- j. [...] to je také důvod, proč Conrad **v prvním okamžiku** nepocítil žádnou tíseň [...]
- k. Pak jsi zevnitř zaslechl nějaké podivné chřestění a z jednoho otvoru vypučelo zářivě živé stvoření, jež jsi **v první chvíli** pokládal za nějaký hmyz.
- l. [...] byl to typ služebnice, jaké jsou v domácnosti cizímu člověku nejprotivnější [...]
- m. Musím se přiznat, že tento dopis, jímž cosi z mého života definitivně skončilo, mi byl **v první chvíli** vítaným rozptýlením.
- n. Co ještě bylo překvapující, čeho by si člověk **na první pohled** nevšiml [...]
- o. Chceme-li odhalit pravou povahu jazyka, musíme se **především** chopit toho, co má společného se všemi ostatními systémy téhož řádu [...]
- p. U syntaktických a morfologických přeměn není věc **v prvním okamžiku** tak jasná.
- q. Tento druh korespondence pokrývá, jak se **na první pohled** zdá, pojem diachronní identity obecně.
- r. Král Nippuru je přívětivý stařec, který **na první pohled** vypadá, že pohodlí a rafinované rozkoše života jsou mu v životě nade vše.
- s. [...] s důvěrou jsem se spoléhal na samo psaní, na jeho vlastní postup vpřed a **v první řadě** na jeho zvláštní asociace, které nikdy nejsou nevinné.

3.2.11 Au premier chef – především, v první řadě

- přeloženo se stejnou číslovkou
- přeloženo s jinou číslovkou
- přeloženo bez číslovky

Tento frazém je překládán nejčastěji jako *především* či *v první řadě*, což se shoduje s překladem z výchozí publikace.

- a. Vezměme nejprve umění a **na prvním místě** literaturu.
- b. [...] k intenzivní fixaci a jinak nevysvětlitelnému přechodu určitého obrazu z roviny bezvýznamné poznámky do roviny citové přispívá **v první řadě** vzpomínka na jisté úseky Vyšínutých a návrat k dohadům, o nichž jsem mluvil.
- c. [...] a když se melancholikovi ordinuje prostý život v práci, nebo když se mu hraje divadlo jeho bludu, není to zásah psychologický, protože se myslí **především** na nervová fluida, na hustotu šťav.
- d. Primitivně přírodní písmo a možná některá esoterická učení, kabala **na prvním místě**, zachovaly rozptýlené vzpomínky a pokoušejí se znovuodhalit jeho moc, která byla na tak dlouho ztracena.
- e. Jako fakt ekonomický, jako fakt demografický je útěk obyvatelstva z měst zároveň **v první řadě** faktem sociálním, který utváří středověkou společnost.
- f. Jakmile se velký obchod přestává zabývat hlavně luxusním zbožím, ale soustředí se i na těžké produkty (**na prvním místě** obilniny), městské centrum nemá už požadované rozměry.
- g. [...] většina královských a biskupských klenotnic se obohacuje hlavně předměty dovezenými, **především** byzantskými.
- h. Zdůrazněme také, že vývoj majetkových profilů podle věku závisí **především** na chování vůči úsporám [...]
- i. Je-li Francie nazývaná „nejstarší dcerou církve“, vděčí za to vskutku **především** svým vínům.
- j. Tato poklidná plavba byla odpočinkem pro všechny, **v první řadě** pro velbloudy nehybně polehávající ve stínu podpalubí, kteří si hojným jídlem a pitím obnovili hrby.
- k. Živili jsme se žebrotou, a pokud mě tato hrozná zkušenost vůbec nějak obohatila, pak **především** proto, že jsem díky ní poznal svůj lid z úplně jiné stránky, než jak jsem ho znal dosud.
- l. Na počátku těch malérů byla má láska k Mariamně.
- m. Dokážeme přesvědčit lid, ale i kněžstvo a **v první řadě** Haddáda [...]

- n. Takové kvantum důvěřivosti v sobě soustředovalo jakoby nahromaděnou nevyužitou energii, byla to obrovská mlhovina, jejíž záření muselo mít nevyhnutelně rozkladný vliv na ty, kdo to schytávali naplno – **v první řadě** tedy na jeho sekretářku a na jeho ženu [...]
- o. Její vedení se snažilo s Drexlerem manipulovat, využívalo jej, obklopovalo ho svými lidmi, **především** Eckartem, Harrerem a doktorem Tafelem, aby novou organizaci ovládlo.
- p. Jako nástroj v rukách tajných společností a **vedení společnosti** Thule snažil se krok za krokem oddělit od svých starých učitelů a vzít na sebe svůj osamělý osud.
- q. Byli zde uvězněni politici, němečtí odpůrci nacistického režimu (**v první řadě** komunisté) [...]
- r. Všechny tyto vykonstruované příběhy jako by se do jisté míry inspirovaly Borgesovými Fikcemi – vyznačují se obdobným okouzlením znaky a jejich významem, a **především** písmem [...]

3.2.12 De premier ordre – prvotřídní, nejvyšší kvality

Frazém *de premier ordre* je nejčastěji překládán doslovně jako *prvního řádu*. Pro češtinu přirozenější je však spíše druhý nejčastější překlad *prvotřídní*.

- a. Když člověk tak obtížně shání personál, musíme s vděkem přijmout, co nám Bůh jakožto služebnictvo posílá, i když to není **prvotřídní**.
- b. **Vynikající** pozorovatelky.
- c. Jakmile objevil jeden **opravdu pozoruhodný**, ach, život přináší takových radostí!
- d. Pařížský Solal je kardiolog. **Kapacita ve svém oboru**.
- e. **Silná** sněť plynatá, která by lékaře přiměla uřezat mi paže i celé nohy se stehny [...]
- f. Systematický přístup, metodika vyšetřování a procesů učinily z této knihy pro její uživatele **prvotřídní** pracovní nástroj.
- g. V reklamě se vyzná, umí jasně vysvětlit, oč mu jde, a v oboru, kde je třeba umět přesvědčit jak zadavatele, který nám platí, tak veřejnost, která kupuje, je to **prvotřídní** machr.
- h. Ekonomická základna měst nebude stačit ani k založení politické mocnosti **prvního řádu**, ani k vybudování rozsáhlé moci ekonomické.
- i. A i kdyby, to nejmenší, co by se mělo brát v úvahu, byla obzvláštní kvalita této ženy **prvního řádu**.

- j. [...] každému, kdo byl ochoten poslouchat, říkal, že „z toho dítěte bude velký diplomat“ nebo „**prvotřídní** důstojník“.
- k. Tyto změny, na nichž nic v zásadě fonetického není, zredukovaly slovesnou flexi na omezenou skupinu tvarů, ve které kmenové alternace nabyly významovou hodnotu **prvního řádu**.
- l. Géniové **prvního řádu** umírají bez přiznání...
- m. Víte, že náš kolega je výstředník **prvního řádu**.
- n. Dveře se otevřely a já jsem se octl v oddělení, kde kapitán Nemo – jistě **výborný** inženýr – umístil své hnací stroje [...]
- o. V sítích o dvaceti až čtyřiceti otvorech zůstanou perly **prvního řádu**.
- p. Zář reflektoru tu byla stokrát silnější než světlo lamp v soustavě čoček na **nejlepších** majících.

3.2.13 Le premier venu – první, co se namane

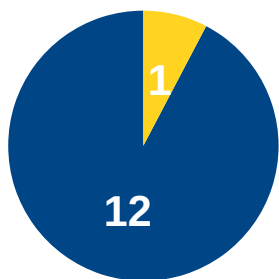

Ve třech případech (*b*, *k*, *p*) se vyskytuje doslovný překlad *první, kdo přijde/první příchozí*. Lépe se pro češtinu však hodí překlad z výchozí publikace, který je také několikrát použit. Je zajímavé si všimnout překladů *o* a *p*, které na sebe v textu bezprostředně navazují a z nichž jeden obsahuje český frazém *první, kdo se namanul*, a druhý doslovný překlad *ten první příchozí*. Zdá se, že se překladatel nechal ovlivnit francouzštinou, aby text učinil rozmanitějším. Poslední překlad (*u*) svědčí o rozdílné struktuře češtiny a francouzštiny, jelikož se frazém v daném kontextu přeměnil na celou větu, v níž úplně zanikl, aby mohl text v češtině fungovat.

- a. To dokáže **každý**, stačí se dostat do sítě.
- b. [...] dokázal, že velkému národu může vládnout **první, kdo přijde** a kdo se zmocní telegrafu a státní tiskárny.
- c. Víš, důležité je, abych udělal sympatický dojem, trochu humoru, bystrá replika, slovní pohotovost, nějaký latinský citát, abych ukázal, že nejsem **jen tak někdo**.
- d. Jsem od základu nerozhodný, ovlivnitelný a neupřímný, takže mohu kdykoliv změnit názor, abych se **někomu** zalíbil.

- e. Druhý prohlásí, že pokud by se jednalo o **běžného pacienta**, taktéž by se o nic nepokoušel [...]
- f. Je nade vši pochybnost, že tenhle člověk s červenou vestou na nahém těle je naprosto vyrovnaný a může si mluvit, co chce, s **prvním, kdo se mu naskytne**.
- g. Bývali tam, schovaní v koutech, nebo ještě častěji ve výklencích u oken (touha uprchnout), muž či žena proměnění ve psa, sténající, kašlající a štěkající, připravení lísat se ke **každému, kdo přijde** [...]
- h. Zeptejte se na Giuseppa **prvního, koho potkáte**, a jste u něj.
- i. Každá zatáčka před nimi otevřela nové panoráma, samé borovice roztroušené kolem rudě planoucích hájků tvořily dekoraci, kterou by **každý** prohlásil za parádní.
- j. Přesně tak, člověk se mění a stává se z něj děvka, která se nechá obskočit **prvním, co se namane**.
- k. [...] pouta, která jsi jí nasadil, ji totiž vydávala napospas **prvnímu příchozímu** [...]
- l. „Prostě **první, kdo se namanul**,“ připodotkla Krista.
- m. **Kdokoli se namane**.
- n. Nemiluji ji jako **jakoukoli jinou ženu**, nemiluji ji jako v románech.
- o. Když jsme nechali sestoupit umění do ulic, říkal a opakoval Goncharki, což byl nejpodlejší zločín, namluvili jsme **prvnímu, kdo se namanul**, že může být umělec.
- p. **Ten první příchozí** nemá žádný důvod tomu nevěřit [...]
- q. CLT se nevrhá horem pádem po krku **prvnímu, koho potká**.
- r. Zlato, stříbro, bankovky jsou tu vystaveny volně a tak říkajíc na milost **každému, kdo přijde**.
- s. Vezmeme **prvního, koho potkáme**.
- t. Jsou večery, kdy bych šla s **prvním, který by se namanul!**
- u. Druhý postoj spočívá v přesvědčení, že vyšetření pomocí zrcadel je už příliš běžné, než aby se mohlo přehlížet, a že by se používání zrcadel mělo kodifikovat a podléhat určitým pravidlům, jako je to u vyšetření hmatem. **Těmto pravidlům je pak potřeba se naučit**.

3.2.14 Fermer à double tour – zamknout na dva západy

- přeloženo se stejnou číslovkou
- přeloženo s jinou číslovkou
- přeloženo bez číslovky

Sloveso tohoto francouzského frazému se různí, v korpusu je použito *fermer*, *fermé à clé*, *enfermer*, *boucler*, *verrouiller*, ale význam frazému zůstává vždy

v podstatě stejný. V češtině je použito sloveso *zamknout* či *zavřít*, řídkěji *uzamknout* či *uzavřít*, přičemž nezávisí na původním francouzském slovesu. To je také signál toho, že se jedná o frazém. V češtině se spíše setkáváme s výrazem *zamčený na dva západy*, což by odpovídalo výchozímu francouzskému frazému, ale opět se někteří překladatelé snaží o co nejdoslovnější překlad a používají sloveso *zavřený*, což je ekvivalent adjektiva *fermé*. Ve většině překladů se vyskytuje spojení *na dva západy*, v jednom *na dva zámky*, jednou je překlad jednoslovný – *zavřené*. Číslovka se sémanticky nemění, ale ve francouzštině se jedná o multiplicativum *dvojitý*, zatímco v češtině o cardinalium *dva*.

- a. Lolivier odložil balík na židli, vzal svazek klíčů ze zásuvky psacího stolu a otevřel jím jinou zásuvku, **zamčenou na dva západy**.
- b. Ucpěme všechny východy, **zavřeme** všechny dveře **na dva západy**, utěsněme okna!
- c. Přitáhne si podnos k sobě, rychle zase **zamkne na dva západy**, vytáhne klíč, strčí ho pod polštář a ulehne.
- d. Pro útěchu se cpala klasickou literaturou a **zavírala** se **na dva západy** s Lorkou a s jinými autory, které měla ráda.
- e. „Kasička“ byla obyčejná truhlička od vína, bílá dřevěná bednička napěchovaná pětisetfrankovými bankovkami, **zamčená na dva západy** v redakčním trezoru, který byl zapuštěn do zdi v kanceláři sekretářky ředitele.
- f. Roky byly komorami, kde tuhle paměť hromadila a které vždycky o Silvestru **zamykala na dva západy** jako úspory.
- g. [...] můj hostitel se celkem pochopitelně nijak nehmul uložit mne na noc, přestože jsem byla na zámek pozvaná, když mu předtím obavy před nebezpečným urpchlíkem velely **zamknout** všechny dveře **na dva zámky** a zajistit okenice tyčemi a prkny.
- h. Odemkne dveře do sklepa, **zamčené na dva západy** [...]
- i. Strýc Jules **zamkl na dva západy** a šel položit klíč na kuchyňské okno, u kterého odstrčil okenice.
- j. Pán a sluha pak sešli dolů a domovní dveře byly **uzamčeny na dva západy**.
- k. Vstoupil do kavárny, bekhendovým úderem své hůlky srazil hlavu neškodnému hostu, zadusil číšnickovy námitky tučným spropitným, jež mu vecpal do úst jako roubík, a **zamkl** se **na dva západy** v telefonní kabině.
- l. Chce, aby se poezie **neuzavírala na dva západy** za hradbami textu [...]
- m. [...] dveře jsou **zavřené** a ty na ně boucháš a boucháš [...]

3.2.15 Un tiers – nezúčastněná, třetí osoba

Ve francouzštině se jedná o výraz složený pouze ze členu a podstatného jména, mohlo by se tedy zdát, že jde vlastně o jedno slovo. Neurčitý člen je zde však s podstatným jménem těsně spjatý a nemůže se měnit například ve člen určitý, jak tomu bývá u běžných francouzských substantiv. Výchozí publikace uvádí jako synonymum tohoto frazému *une tierce personne* (*třetí osoba*), to má v paralelním korpusu pouze jeden výskyt. V pěti českých překladech výrazu *un tiers* je však slovo *osoba* přítomno.

- a. Deník byl normálně nalezen **třetí osobou** mezi společnými věcmi manželů, na místě užívaném společně.
- b. Část si vyhradí k tomu, aby u **někoho třetího** koupil zbytek toho, co nutně potřebuje.
- c. Jen vešla **třetí osoba**, netrvala metamorfóza ani vteřinu, bylo to jako proměna na jevišti.
- d. Swann to věděl ze zkušenosti, že dobré úmysly **nezúčastněné osoby** jsou bezmocné proti ženě popuzené tím, že se cítí pronásledována až do svých zábav někým, koho nemiluje.
- e. [...] tu paní des Laumes udiveně a rozesmátě pohlédla na neviditelnou **třetí osobu**, jako by se dovolávala jejího svědectví [...]
- f. Ó ano, byla by to katastrofa, kdyby se měl baron dovědět, že už nejste slepá, od **někoho třetího** [...]
- g. Já jsem **jen cizí osoba** [...]

3.2.16 Dans huit jours – za týden

Tento frazém má v českých překladech dva ekvivalenty, častější je *za týden*, méně častý *do týdne*. Jiné varianty se zde nevyskytují, jedná se o častý francouzský frazém a překladatelé zřejmě nemuseli příliš váhat, zda se jedná o frazém a jak ho nejlépe přeložit. Všimněme si, že francouzština používá číslovku *osm*, zatímco v češtině bychom řekli spíše *za sedm dní*. Stejně funguje francouzské *dans quinze jours* (*za patnáct dní*) ve srovnání s českým *za čtrnáct dní*.

- [...] **za týden** je mi třiašedesát !
- Díky Bohu a mně samé, **do týdne** snad budu polskou královnou.
- Zbylo jich přes polovičku a budou zralé až **za týden**.
- Ale jestli jím **do týdne** přestanu být, bude to nezaměstnanost ...
- Za týden** musíte být hotov.
- Za týden** se žením a tyhle holky mi můžou ...
- Zrovna jsem se vrátil z Malajsie a **za týden** odjíždím do Senegalu a tam se pochopitelně nic nesežene.

3.2.17 Les quatre fers en l'air – (spadnout) na záda

Zde je nutno upozornit na nepřesnost překladu z výchozí publikace. Ve francouzském frazému není uvedeno sloveso, zatímco v českém překladu ano. Je tedy v nadpisu kapitoly v závorce a v úryvcích je vždy zvýrazněn ekvivalent francouzského *les quatre fers en l'air*, bez slovesa.

- a. Osel se smíchy svíjel v trávě.
- b. Plácnu tady sebou **jak široký tak dlouhý**.
- c. Obyvatelé přehradili silnici károu, velkými sudy a žebříňákem s lavicemi, **obráceným koly vzhůru**.
- d. Tloušťík žuchl nazad a docela přirozeně se usadil mezi sedadlem a volantem, **všema čtyřma ve vzduchu**.
- e. Asi jsem krásně vypadal v tom vozejkku **všema čtyřma vzhůru**.
- f. To muselo být vážně k popukání, jak jsem byl ve vozejkku, **všema čtyřma nahoru**.
- g. Dělaš co můžeš, jenomže vyhazuješ šéfovi **čtyři pětáky do vzduchu** [...]

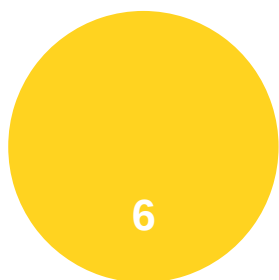
3.2.18 À la première heure – co nejdřív, brzy ráno

Tento frazém je v případech *a* a *g* v korpusu doplněn – *à la première heure de la journée/du jour (první hodinu dne)*, jinak stojí samostatně. Doplnění však český překlad nemění.

- a. Neklid rostl i s nedostatkem potravy; pár opeřených datlí, kyselé mléko a obilná kaše, trocha rychle spořádaná **za prvního příchvu**, když slunce ještě nevykouklo zpoza dun.
- b. Tohle je nepochybně důkaz, že to myslí poctivě, je pevně rozhodnut zabývat se tím memorandem zítra **hned po ránu**.
- c. V neděli jsem byl **první hodinu** v časopisu ve stavu ducha někoho, kdo sice není obeznámen se základy skoku padákem, nicméně je odhodlán za necelých deset hodin tu zkoušku sólově podstoupit.
- d. Nazítří, **hned při otevření**, jsem byl v bance a tentokrát jsem měl svoje jměníčko pěkně urovnané v koženém kufříku.
- e. Zítra **za svítání** půdu opustím.
- f. Chtěl bych, aby se zítra **co nejdřív** ráno dostavil vyšetřující soudce, a ať dá přivést Ěmila Graduta ...
- g. A lékař právě konstatoval, že smrt toho mladého muže, kterým není pan Owen, nastala **hned časně zrána**.

3.2.19 Tiré à quatre épingles – (být) vyšňořený

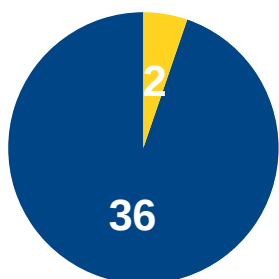

- přeloženo se stejnou číslovkou
- přeloženo s jinou číslovkou
- přeloženo bez číslovky

Zde je třeba upozornit na stejný problém překladu jako výše. Český překlad obsahuje sloveso *být*, které v originále uvedeno není, zároveň v našem korpusu není vždy přítomno ani v jednom z jazyků. Proto je opět v nadpisu v závorce. Ve čtyřech překladech se setkáváme s frazémem *jako/jak ze škatulky*, který se zdá být vhodným ekvivalentem.

- Elegantní odstup, dvorná prostota, chladná zdvořilost, nijak zvlášť výřečný, zkrátka strohý člověk, ale švihák, ve dne v noci **jako ze škatulky**.
- Byli **vyfešákování**, s kurážným pohledem a v nablýskaných bagančatech – válčení zase nabíralo přehlídkovou notu.
- Já šel za nimi, se dvěma mladíky **jak ze škatulky** ze Spiralu, již se na mě beze slova usmívali [...]
- [...] všichni se zapojili do hovoru, i mlčenlivý Kawabata, jenž utrousil strohou větu v japonštině, již nám nikdo nepřeložil, jakož i oba mladíci **jak ze žurnálu**, již překonali svou nesmělost a rovněž přiložili polínko do diskuse.
- Vila byla nádherná a ve výtečném stavu, on sám byl dokonalý, **jako ze škatulky**, vykládala mi paní Borgèsová, nikdy však nechtěl, aby se ta rakovina léčila.
- Depresivní člověk nikdy nevypadá **jako ze škatulky**, bude zmačkaný, zanedbaný.

3.2.20 À quatre pattes – po čtyřech

- přeloženo se stejnou číslovkou
- přeloženo s jinou číslovkou
- přeloženo bez číslovky

Ve dvou třetinách případů je frazém překládán jako *po čtyřech*, shoduje se tedy s překladem z výchozí publikace. Všimněme si, že někdy je nutno v češtině ještě

přidat sloveso, zatímco v originále si frazém vystačí sám o sobě. Zde se jedná převážně o sloveso *lézt*. Ve dvou případech (*m*, *q*) není výraz v překladu zahrnut explicitně, ale tvoří součást sémantické stránky slovesa (*plazit se*, *podlézt*). Všude jinde si frazém zachovává číslovku čtyři.

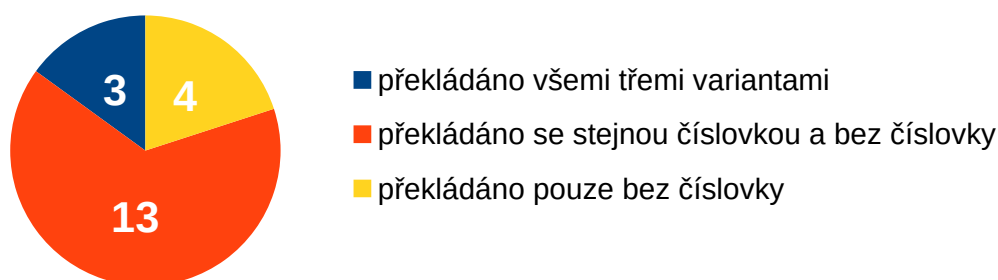
- a. Lezl jsem **po čtyřech** a s pomocí jednoho ochotného studenta se snažil dát vše do původního stavu.
- b. Museli jsme lézt **po čtyřech**.
- c. Chodím **po čtyřech**, dělám kotrmelce.
- d. Dobře ! ... pokusím se ... **po čtyřech** ... trochu pobořím spodek zdi ...
- e. [...] znovu se vrháme **na všechny čtyři** a míříme k další prasklině [...]
- f. Núr rovněž vešel dovnitř, **po čtyřech**.
- g. [...] dospívající, mnohem menší paviáni se spustí **na všechny čtyři** do samičího postoje uvítání a přijetí [...]
- h. **Po čtyřech** zalezl pod hromadu odřezaných větví u stohu sena [...]
- i. Pokud jsem tam byl, vždycky jsem měl nepatřičnou hrůzu z toho, že se tu Anna znenadání objeví a přistihne mě, **jak lezu** v salonu **po čtyřech** [...]
- j. [...] řvali Glód s Kastlí a dštili zlato na dav **lezoucí po čtyřech**.
- k. Ne, tohle si jako otec rodiny nezaslouží, prohlašoval vždy, když Philiberta přistihl, jak v pokoji nejmladší sestry Blanky **leze po čtyřech** ...
- l. **Po čtyřech** se dostal na druhou stranu, aniž ho přepadla slabost.
- m. Mě taky bavilo plazit se uprostřed těch zdí [...]
- n. [...] klekla si **na všechny čtyři** a vyčkávala.
- o. Lezou **po čtyřech** s podivnými štětečky a prášky, některé otisky přenášejí na zvláštní papír, dělají sádrové odlitky, rýsují všelijaké kresbičky, třídí prach, pinzetami sbírají svinstvo a strkají je do označených sáčků.
- p. [...] dvojitý přemet a přistání **na všech čtyřech** [...]
- q. Došla k místu, kde pletivo trošku odstávalo, a tam jej podlezla.
- r. Plížil se **po čtyřech**, aby si ho prohlédl.
- s. Zůstal jsem klečet – nebo spíš **na všech čtyřech** – na šterku, s hlavou sklopenou, a pořádně jsem krvácel.
- t. [...] v tmavé, prázdné místnosti tu Voss stál s odhalenou zadnicí **na všech čtyřech** [...]
- u. Podařilo se mi kleknout a s přišerým vypětím sil dolézt **po čtyřech** ke kádi s vodou na vyplachování lahví.
- v. Taky jsem napsal, že jak jsem ochable a se svěšenou hlavou klečel **na všech čtyřech** sotva metr od Germaina, chyběla mi síla doplazít se až k němu.
- w. **Po čtyřech** jsem ve tmě shledával ponožky, vložil jsem si je do sandálů.
- x. [...] „služebná“ **lezla po čtyřech** a sbírala švestky do košíku, který předtím převrhla.
- y. Klekl jsem si tedy **na všechny čtyři** a chvíli jsem si představoval, že jsem mravenec na louce, abych si udělal obraz o pocitech – snad i o filozofii – toho tajuplného hmyzu.

- z. A já ti povím proč: protože našel toho pána, jak leze **po štyrech** na cestě a neví vůbec, co říká.
- aa. Vymazal jsem z nich pokořující zkoušky, básníka **lezoucího po čtyřech** na cestě a zničující závěrečné setkání s rodinou Cassagnolovou.
- ab. [...] pak mi nakonec shodili na zem monokl, a když jsem ho hledal **po všech čtyřech**, chechtali se a kopali mě do zadku.
- ac. Přinutil jsem ji, aby si klekla a lezla **po čtyřech** [...]
- ad. Začal se všelijak kroutit, aby ho viděli ze všech stran, a někdy se natočil zadkem ke dveřím, spustil se **na všechny čtyři**, aby byl hodně vyšpulený a směšný [...]
- ae. Dvouletý dědic Urbainových lezl **po čtyřech** u kamen a paní Urbainová, trpící zácpou víc než kdy jindy, vyšívala polštář do salonu, kam nikdo nechodil.
- af. Není to čtvernožec, přestože se stává, že někdy leze **po čtyřech**.
- ag. Když je začal **po čtyřech** tápavě na zemi hledat, všeobecné gaudium dostoupilo vrcholu.
- ah. Vytáhl balíček cigaret, vrazil si jednu do ucha, a poskakuje z nohy na nohu, začal v ústech drtit zápalku. Nato se **po čtyřech** rozběhl do své kanceláře.
- ai. A tak se **po čtyřech** pustila do bahnité chodby.
- aj. **Na čtyřech** se cítila mnohem bezpečněji.
- ak. Spustili se **na všechny čtyři** a zalezli pod zem jako krtci.
- al. Tvrdí, že je lenošný, já jim říkám, že to přijde, **běhá po čtyřech** anebo si stoupne a před sebou tlačí po dlažbě židli [...]

3.3 Závěr praktické části

Většina frazémů byla překládána dvěma způsoby, a to se stejnou číslovkou nebo bez číslovky. Všemi třemi variantami, tedy se stejnou číslovkou, s jinou číslovkou i bez číslovky, byly překládány tři výrazy, pouze bez číslovky čtyři frazémy. Žádný frazém nebyl překládán pouze se stejnou číslovkou, i když v případě 10, 14 a 20 tento případ tvořil téměř absolutní většinu. Překlad s jinou číslovkou se vyskytoval nejméně často.

Můžeme konstatovat, že pokud je frazém překládán s číslovkou, zůstává ve většině případů významově stejná a předpokládá tedy podobné konotace. To svědčí o podobném chápání světa mluvčími těchto dvou jazyků.

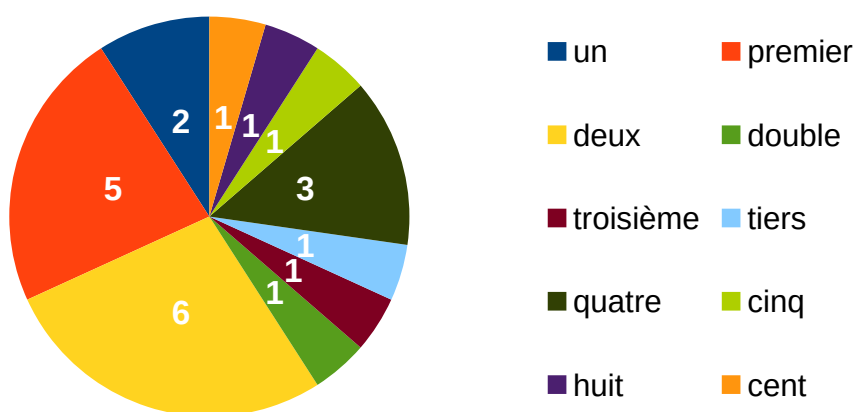
Třináct frazémů z dvaceti má v korpusu alespoň jeden překlad, který je totožný s překladem ve výchozí publikaci. V korpusu však pro žádný z francouzských frazémů neexistuje jediný neměnný český ekvivalent. U každého najdeme mnoho variant překladů, které se navíc hodně liší podle kontextu a to i u jednoho díla, autora i překladatele, dále je různorodost daná rozdílnou strukturou porovnávaných jazyků. Přesto jsou u několika frazémů české ekvivalenty relativně koherentní. V případě 9 a 16 se setkáváme pouze se dvěma variantami překladu, z čehož jedna se vždy shoduje s překladem z výchozí publikace. Případ 19 má jednu převažující variantu a dvě doplňující. U případu 14 můžeme říci, že se jedná o jediný ekvivalent, který se nepatrně mění, přičemž tento ekvivalent odpovídá překladu z výchozí publikace. Případ 20 má jeden převažující překlad a jeden méně častý. Každý z nich se podle kontextů nepatrně mění. Za nejstálenejší je tedy možno označit tyto dva poslední frazémy, které mají navíc v korpusu poměrně velký výskyt.

Nejvíce jsou v korpusu překládány výrazy *à deux pas* (41 výskytů), *à quatre pattes* (36 výskytů), *faire les cent pas* (32 výskytů). Můžeme tedy konstatovat, že jsou v literatuře nejpoužívanější.

Do výchozího korpusu se dostaly dvojice sémanticky podobných výrazů. Dvojice 7 – 2: *en moins de deux – en cinq sec* by se dala přeložit jako *raz dva*, ve významu *hned, rychle, v krátkém čase*. Dvojice 10 – 11 *au premier abord – au premier chef* je někdy v korpusu překládána jako *v první řadě* nebo *především*. U výrazu 10 je to však spíše ve významu časovém, zatímco výraz 11 vyjadřuje míru důležitosti.

Je také zajímavé se zaměřit na to, jaké číslovky se v korpusu vyskytly. Nejdříve analyzujeme francouzský výchozí korpus.

Nejčastější číslovkou je *deux* (dva), po ní následuje *premier/première* (první), poté *quatre* (čtyři). Číslovka *un* (jedna) se vyskytuje ve dvou případech a vždy v ženském rodě jako *une*. Každá z ostatních číslovek se objevuje pouze jednou. První tři číslovky jsou tedy ve frazémeh našeho korpusu nejčastější. Většina použitých číslovek je menší než deset, kromě číslovky *cent* (sto). Ve dvou frazémeh se vyskytla dvojice číslovek, a to vždy *une* a *deux*.

Co se týče druhu numerálií, v korpusu francouzských výrazů se vyskytují pouze tři. Nejvíce je číslovek základních, dále se objevují řadové a pouze jedna násobná.

V českých překladech se vyskytují číslovky *jedna/raz/ráz, první/prvý, zprvu, prvotřídní, dva, druhý, třetí, čtyři/štyry, pět, sto*. Jejich přesné počty nejsou uvedeny, jelikož závisí na číslovkách ve francouzských frazémeh a ke každému frazému je dostupný jiný počet překladů. Výsledek by tedy nebyl reprezentativní a o ničem by nevypovídal. Nejčastější jsou v českých překladech číslovky základní, následují řadové a vyskytují se i číslovkové složeniny, ale pouze ve dvou případech.

Když porovnáme druhy číslovek ve výchozích frazémeh a v překladech, všimneme si, že když v překladu číslovka zůstala, většinou si svůj druh zachovala. Změna se vyskytla pouze v případech 4, 9, 10, 12 a 14, přičemž v případech 4, 10 a 12 se objevily rovněž překlady beze změny.

V korpusu jsou často frazémy součástí přímé řeči nebo myšlenek postav, což potvrzuje, že se vskutku často jedná o prvky hovorové řeči, jak bylo uvedeno v teoretické části.

V některých případech se nechá překladatel ovlivnit francouzským frazémem a použije výraz, který se zdá být frazémem, ale ne vždy jako frazém v češtině existuje. Oproti tomu čeština často disponuje výrazem, který je jako sémantický ekvivalent mnohem vhodnější, přesto, že se mnohdy formou zcela liší. Pro takový fenomén by se hodilo pojmenování falešné frazémy, jelikož se v těchto případech jedná o doslovný či téměř doslovný překlad, který by měl být nejspíše označen za chybný¹²⁰.

Jak bylo zmíněno v teoretické části, frazémy je nutno chápat jako celek a nedělit je na jednotlivé komponenty. To je nutno mít při překládání na paměti a pro každý

¹²⁰ Cf. např. překlad 2a, 2f

frazém hledat synonymum jako pro jediné slovo. Pro překlad frazémů by bylo možno aplikovat například následující způsob: poznat, že se jedná o frazém, vyhledat ho ve slovníku frazeologie, ujasnit si jeho konotace, najít český ekvivalent. I tak se však překlady budou lišit podle jednotlivého překladatele, jelikož každý vnímá jednotlivé frazémy jinak, jak jsme viděli v teoretické části práce.¹²¹ Navíc ne vždy je daný frazém ve slovnících přítomen, a ne vždy je také jednoduché ho rozpoznat. Je možno konstatovat, že čím častěji překladatel rozpozná, že se jedná o frazém, tím je tento známější a používanější.

Je pravděpodobné, že právě špatné překlady cizojazyčných frazémů se mohou dostat do české frazeologie. Může se stát, že překladatel přeloží frazém doslovně, čtenář si myslí, že se jedná o český frazém a začne ho používat.

Nesnadnost určit, zda se jedná o frazém či nikoli, je dána do jisté míry tím, jak se frazeologie neustále vyvíjí a aktualizuje, dále pak kulturním prostředím a znalostmi mluvčího. Bylo by tedy velmi složité shrnout, které frazémy jsou překládány rovněž frazémy a které nikoli, a bylo by nutno pustit se do komplementárních rešerší za pomoci slovníků frazeologie.

121 Cf např. překlady 7a vs 7f

Závěr

Tato bakalářská práce pojednala o frazeologii a číslovkách ve francouzštině a češtině. Následně byla provedena analýza vybraných francouzských frazémů obsahujících číslovky a jejich překladů do češtiny.

V teoretické části práce se potvrdilo, že frazeologie a číslovky jsou velmi složité oblasti z hlediska popisu i kategorizace, zejména potom pro komparativní lingvistiku. V kapitole o frazeologii bylo na základě srovnání různých přístupů zjištěno, že se jedná o oblast s nejasnými hranicemi a každý z lingvistů sem zahrnuje jiné výrazy. Přesto lze najít jednu skupinu výrazů, kterou do frazeologie řadí všichni autoři z obou jazykových prostředí. Jsou to ustálená spojení slov, která fungují v textu jako jedno slovo, a u nichž došlo k přenesení významu. Terminologie se však v různých přístupech liší, takže ani tato společná skupina slov nenese jednotný název.

Z českých autorů frazeologii nejšířěji popisuje Čermák a zabývá se jí nejpodrobněji. Jeho výzkum je zároveň nejsoučasnější a přesahuje práce jeho českých předchůdců. Teoretické texty dobře doplňuje několikasvazkový Slovník české frazeologie a idiomatiky. Pro studium českého pojetí frazeologie jsou Čermákovy publikace nejvhodnější. V této bakalářské práci z nich byly uvedeny pouze hlavní body, jeho klasifikace i popis jsou mnohem podrobnější a komplexnější.

Z lingvistů zabývajících se francouzštinou, jejichž díla zde byla představena, frazeologii nejkomplexněji a nejsystematičtěji pojmají kanadští jazykovědci I. Melčuk a J. Miličević, kteří také nabízí důsledně definovanou terminologii, která se jeví jako ve francouzském prostředí nejvhodnější.

Ukázalo se, že české pojmosloví používané pro frazeologii je jednoznačnější a pro vědecký popis příhodnější, než francouzské, které je často víceznačné a užívá se i mimo tuto doménu. Z analýzy terminologie vyplynulo, že by bylo vhodné v obou jazycích zavést jednotný systém jednoznačných termínů.

Kapitola o číslovkách potvrdila, že komplexní srovnávání této české kategorie s francouzským jazykovým systémem, kde číslovky jako samostatný slovní druh neexistují, by vyžadovalo rozsáhlou rešerši, jelikož se ekvivalenty liší podle

kontextu. Ukázala také, že i moderní česká lingvistika pochybuje o patřičnosti existence číslovek jako samostatného slovního druhu, protože je založen pouze na sémantické podobnosti výrazů.

Praktická část přinesla nečekané zjištění, že z přibližně stovky francouzských frazémů obsahujících číslovky určité, které byly uvedeny ve výchozí publikaci, je pouze dvacet k dispozici v paralelním korpusu InterCorp s minimálně šesti výskyty. Dále bylo překvapivé, jak často překladatelé nepoznají, že se jedná ve francouzštině o frazém a uchýlí se k doslovnému překladu, což ale změní význam textu.

Z porovnání francouzských frazémů s českými překlady vyplynulo, že frazémy jsou buď překládány se sémanticky stejnou číslovkou nebo bez číslovky, velmi zřídka se stává, že by se v překladu objevila jiná číslovka, než v originále.

Pro další analýzu frazémů s číslovkami obecně by bylo zajímavé zjistit, které číslovky se vyskytují ve frazeologii obou jazyků nejvíce a podle etymologie se pokusit dohledat proč. Dále by bylo možno se zaměřit na to, jaké typy frazémů podle vybrané terminologie obsahují číslovky v největší míře. Rovněž by bylo vhodné rozšířit výzkum i na číslovky neurčité a zjistit, zda se jejich funkce ve frazémech i jejich překladech od číslovek určitých liší. Další možností by bylo detailněji analyzovat, v jakém typu literatury se objevují které frazémy.

Resumé

Tato bakalářská práce je věnována spojení dvou problematických oblastí lingvistiky, zejména komparativní – frazeologii a číslovkám – a porovnává jejich pojetí v českém a francouzském jazyce.

První kapitola teoretické části textu je zaměřena na popis frazeologie, představuje terminologii pro tuto oblast užívanou a upozorňuje na problémy s ní spojené. Bylo zjištěno, že již terminologie je různorodá nejen ve srovnání obou jazyků, ale i v každém jazyce zvlášť, a byl navržen způsob, jak ji sjednotit.

Dále byly shrnuty hlavní charakteristiky frazeologie jako lingvistické oblasti a bylo krátce pojednáno o její historii a etymologii. Nakonec byly představeny a porovnány klasifikace čtyř lingvistů, dvou českých a dvou zabývajících se francouzštinou. Bylo překvapivé, do jaké míry se jejich pojetí liší názvoslovím i obsahem.

Druhá velká kapitola teoretické části pojednává o číslovkách jako slovním druhu v češtině a uvádí ekvivalenty jejich jednotlivých kategorií vyjádřené pomocí různých francouzských slovních druhů, jelikož ve francouzštině číslovky jako samostatná kategorie neexistují. Nebylo však možné uvést všechny ekvivalenty českých číslovek, jelikož jednotlivé prvky každé kategorie v češtině mohou mít ve francouzštině různé protějšky podle kontextu užití.

V praktické části bylo analyzováno dvacet francouzských frazémů obsahujících číslovky určité a následně byly porovnány s českými překlady, které byly vyhledány v korpusu InterCorp. Bylo zjištěno, jaké číslovky francouzské i české výrazy obsahují, a především byla provedena podrobná analýza toho, zda se francouzské číslovky v češtině překládají číslovkou stejného významu, jinou číslovkou, či bez číslovky. Rovněž byly vyzdviženy překladatelské problémy, které tato analýza ukázala.

Resumé (fr)

Ce mémoire de licence est consacré à la comparaison des approches tchèques et françaises à deux thématiques de la linguistique. À savoir, la phraséologie et les numéraux, qui forment en grammaire tchèque une catégorie grammaticale indépendante.

Le premier chapitre de la partie théorique est dédié à la description de la phraséologie. Il présente d'abord la terminologie tchèque et française, ensuite, il se focalise sur les caractéristiques générales de la phraséologie et sur son histoire. À la fin, il compare ses différentes classifications proposées par deux linguistes tchèques et deux linguistes français. Il est surprenant, à quelle mesure ces quatre classifications varient en contenu, ainsi qu'en terminologie. Il a été constaté, qu'il serait approprié d'unifier cette dernière et une solution a été proposée.

Le second grand chapitre de la partie théorique décrit la classe grammaticale tchèque de numéraux et il vise à trouver des équivalents de chacune de ses catégories dans les classes grammaticales françaises. Néanmoins, il n'était pas possible de mentionner tous les équivalents, car ils varient selon le contexte de leur usage.

Dans la partie pratique, l'attention est portée sur la connexion des deux domaines présentés, de la phraséologie et des numéraux. Vingt locutions françaises contenant les numéraux ont été analysées et puis comparées avec leurs traductions tchèques recherchées dans le corpus InterCorp. Il a été décrit, quels numéraux apparaissent dans les expressions de ces deux langues, et notamment si les numéraux français sont traduits en tchèque par un numéral sémantiquement pareille, différent, ou sans aucun tel lexème. Finalement, quelques problèmes traductologiques, qui ont surgi pendant cette analyse, ont été soulignés.

Bibliografie

BEČKA, Josef Václav. *Slovník synonym a frazeologismů*. 2. vyd. Praha: Novinář, 1979. Knihovnička Novináře.

ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007.

DUNETON, Claude. *La puce à l'oreille: Anthologie des expressions populaires avec leur origine*. Paris: Éditions Stock, 1978.

GUIRAUD, Pierre. *Les locutions françaises*. 4. vydání. Paris: Presses Universitaires de France, 1973.

HENDRICH, Josef, Otomar RADINA a Jaromír TLÁSKAL. *Francouzská mluvnice*. 3. přeprac. vyd., 1. vyd. v nakl. Fraus. Plzeň: Fraus, 2001.

MELČUK, Igor a Jasmina MILIĆEVIĆ. *Introduction à la linguistique: volume 1*. Paris: Hermann Éditeurs, 2014. ISBN 978 2 7056 8058 9.

RAT, Maurice. *Dictionnaire des locutions françaises*. Ed. augmentée d'un supplément. Paris: Librairie Larousse, 1957.

REY, Alain. *Dictionnaire des Expressions et Locutions*. Paris: Dictionnaires Le Robert, 1990.

RIEGEL, Martin, Jean-Christophe PELLAT a René RIOUL. *Grammaire méthodique du français*. 4e éd. Paris: Presses Universitaires de France, 2009.

SICES, David, Jacqueline B. SICES a François DENOEU. *Francouzské idiomy: Idiotismes français*. Brno: Computer Press, 2009.

ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku: pomocná kniha pro vyučování na školách 2. cyklu*. 6. vyd. Praha: SPN, 1982.

ŠTÍCHA, František. *Velká akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia, 2018.

Internetové zdroje

Databáze překladových ekvivalentů Treq, dostupná z: <https://treq.korpus.cz/>

Francouzsko-český slovník Lingea, dostupný z: <https://slovníky.lingea.cz/francouzsko-cesky>

Francouzský výkladový slovník Larousse, dostupný z: <https://www.larousse.fr/>

Francouzský výkladový slovník Le Robert, dostupný z: <https://dictionnaire.lerobert.com/>

Francouzský výkladový slovník Wiktionnaire, dostupný z: https://fr.wiktionary.org/wiki/Wiktionnaire:Page_d%E2%80%99accueil

Jazykovědné aktuality: časopis Jazykovědného sdružení České republiky. Praha: Jazykovědného sdružení České republiky, 2012, č. 3 a 4, s. 149, dostupný z: https://www.jazykovednesdruzeni.cz/wp-content/uploads/2020/04/2012_3-4.pdf

Nádvorníková, O. – Vavřín, M.: *Korpus InterCorp – francouzština, verze 12 z 12. 12. 2019. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2019. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>*

Nový encyklopedický slovník češtiny, dostupný z: <https://www.czechency.org/slovník/>

Slovník současné češtiny Lingea, dostupný z: <https://www.nechybujte.cz/slovník-soucasne-cestiny>